

המזכיר

עתו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה:

כאוסטרית-אונגריה:
לשנה 6 כתרין
לחצי שנה 3
לרבע 1.50

באשכנז:
לשנה 7 כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 8 כתרין — 8.50 פראנק.

האדרסה לבית המערכת ולארמיניסטריצה:
„Hamicpe“
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
לפי צדדי השמח.

ברכת מו"ט חצי הכתר. כראש הגליון
שני כתרין

גליון בודד 12 הדר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נדפס, לא יושב לבעליו.
המשנה מקומו עליו להוריענו מיד לא
רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם
מקומו הקודם.

מחיר שנוי אדרסה חצי הכתר.

Kraków, 10 Marca 1905.

גליון י

הראשון, ג' אדר שני תרס"ה.

רש"י מיט נקודות, רש"י איבערזעטצט און ערקלערט איז ריין יודיש,
צו בעקאמען אין ארעע בוכהאנדלונגען.

צענטראל-פערקויף בייא Simon Neuman, Bchhandlung in Tarnow

Buchhandlung & Verlāger A. L. Matz, Wilga, Portowaja 3.

חומש "בית יהודה"

תהית העם היהודי.

(סוף)

הלשון היהודית נתגירה כלה והיא למרות זרות מהצבתה צנה עומרת שרידי עצמיותנו הלאומית נגד תגרות היצויות, היא קימתנו עד היום ובעבורה נרגיש את עצמנו בתור לאום אחד. כדאותנו איך נפרדו ממנו אחינו הספרדים, שאינם מדברים בורגון האשכנזי, אינם מקבלים הלך בעבודת התורה, אינם מרגישים שום קשר לאומי עמנו ויחוסם לנו הוא לכל היותר דתי וגם ברה, מפני שנוי מסורות של הרכה מאות שנה, מבדילים המנהגים בינינו וכיניהם, כדאותנו זאת, אנו באים לידי הוכחה, כי רק הודות להלשון היהודית עוד לא נכה הזיק האחרון של הלאומות. העם עכל את הלשון, השכחו ללשונו, ככאוסם צבר בה את כל רגשותיו ופעולותיו, יצר בה ספרות שלמה בעל פה של הדורים, התולים, מעשיות הומוריסטיות ודציניות, שירי עם וכו'. בשאפנו לההיות את הלאום היהודי, לחדש את הדבק המאחד, צריכים אנו לעמול בתחלה להגדיל ולהשניא את היצירות האלה. מהן תוכל להתהוות ספרות עממית, שהיא ההכל הכי אמין, לרכוס את כל מפלגות העם. ספרות כזאת, הנובעת מקרב הנפש הפיוטית של העם, תהיה חיה, תשא עליה חותם שונה מלאומות דתית, תהי ראי של הי העם הפנימים האמתים. לא רק היחס בין אלקים ואדם או בין אדם ואדם, לפי צורה אפריורית מצובעת בלאומות, יהיה יסוד אותה הספרות, אלא גם היחס ההברתי, אבולוגי, אברותיו ונצחוניו, קינותיו ורגניו, ישתתפו באותה הספרות העממית. הספרות הזאת, אשר תתרומם מלמטה למעלה, לא תמצא לעולם במעמד חצי קפוא, חצי רופף, כספרות העברית, שהיא בזמן הזה חצי מתה, אי-עממית ומכבדה. לו היו אצלנו אנשים בעלי כשרון מן העם, או לא היו מפורים בדי הבל נאומים נעומים זעומים, לא היו מבוכזים נביים נאומים נבוכים, אך היו מושיטים את ידם למעמקי לב העם, היו מעבדים את יצירות רוחו, את כל הקרוב לעם; כל מה שזרם מלבו בתמונה נאצלה, מרומם ומלכב אותו ומביא אותו לידי אהדות לאומית, ביצרו קשר משותף עשיר. אלו היו הלוצי התחיה מתאמצים, לתת לעם את מעשיותיו בתמונה אמנותית, אלו היו אורגים פואמטים ממאורעותיו ההשובים, אלו תקנו, שכללו את שיריו, או לא היתה לאומותנו עומדת כה בשפל, לא היתה הולכת ואובדת למרות כל

התעמולות. את האיש התיאטרוני שמשתמשים בה עתה, להחיות את העם, עלינו לשקן, היא מסמה כרשפיה את העינים לזמן קצר ואינה חוקה למדי להצית להב בעומק הנפש, שלא יבבה לעולם, לנפח מנהליתו העממות יקור לאומי, שכל סערה תלאה להזיק לו. על הלאומיים האמתים, לעבוד בעינים נמויות אל המציאות, בלי הזיות, בלי פטה-מורגנה, לקבץ חומר אל הבנין ולכנות, לכנות מן המסד עד הטפחות, אבל כמתירות. רק במתירות, באופן כביר, חש את דרכו, צריך לפעול כל מי שיש בו רצון לתוקף, רצון לבלתי הכנע, לבלתי לקק עצמות מתחת שלהן זרים, לבלתי היות נהרף כנבעול קש ביום סועה, כי-אם לעמוד ברשות עצמו, לחדש דוח עצמו, לכנות מושב עצמו, אשר שם לא יזיקו לחייו ולנפשו, לא יפריעהו דבר בתכל, שם יתפתחו חייו שאננים ושליים, יתקדמו, ישיגו את פטנתם. בכה מקורי בירינו לפתח עוד פה בגלות מן השריד מקדם לא רק פיוט; כי-אם גם מוזיקה. מתוך נגינות העם, החוננים והחסידים יש לאל יד גאון או דור אמנים שואפים, לקומם מוזיקה יהודית כבירה בעמקה והיקפה. לעמנו בתור סובקטיבי מטבעו, היה כשרון רב מומן קדם להזמרה. די לנו לזכור את תהלים, את הלויים על הדובן. כפעולת היהודים בעד התרכות המודרנית במאת שנים האחרונה, לזקת המוזיקה המקום הראשון, פה הצטינו יותר מאשר ככל מיני פיוט ואמנות אחרים. מנדלזון-ברתולדי, אופנבך, מאירבה, רובינשטן, הלוי, ביזה (Bizet), גולדמרק, רמני (Remenyi), מוזי-קיס בעלי מדרגה הראשונה, היו צאצאי יהודים. אף לבית הזיון לאומי נותנת הספרות היהודית העממית התחלות, לבית הזיון, שהוא אצל כל האומות, הנעורות לחיים עצמיים, דבק חזק מאחד את העם, ונותן להעמיק את התכרה בשדרות הרחבות. כמשך הגלות נתהו אצלנו מנטיות פנימיות משחקים דרמטיים, כמו „משחק יוסף“, „עקדת יצחק“, „משחק אהשורוש“. המוצגים בתור חומר חצי דתי ביום שמהה היחיד בגלות, כפורים. מזה גראה, כי גם למקצוע זה יש מקום בקרב עמנו.

ועלינו הציונים הלאומיים לשאוף להחיות את היהודי הלאומי הנוכחי כמו שהוא לפנינו עם תכונותיו ולא למוד עם זה מה שפעם היה. כל מה שהוא חלק עצמי של העם ומורגש כיהודי צריך להותר, להתפתח ולהיות בגדלו ושגשגו חלק תרבות לאומית. אין לנו לתקציע ולשנות את היהודים לפי המודל של העברי הקדמוני, אין לנו אלא מה שעינינו רואות. הננו בני עם עשוק ורצוץ,

שהתמוזו בין הגוים, מרגישים אנו הבה לעם הזה, להתכונות המשותפות לנו ולעם הזה, רצוננו להרים את העם הזה ואת תכונותיו, לחדש ולחזק את התוכן, שנפשו מוציאה, למען אמין אותה, לברא תרבות לאומית. מה איכפת לנו שפעם לא היה איזה דבר לאבותינו? את העבריות, עברנו העתיק המזהיר, צריכים אנו לעזור רק בחיוב, כבריאת נפש גאה, להיותה מופת לאחרים, כהראותה את דרכי העם ירגילותיו הראויות להתפתח ולשאת פרי; אולם לא בתקון, בשלילה, לזה יהיה הופש נמור להחיים. לא מעוט הגוונים, כי-אם רבוי גוונים של חיים תרבותיים, עם בסיס אהדותי, זאת היא תביעת כל לאום הגון.

הלשון היהודית עם יצירותיה יכולה להיות לנו למכנת ולסוללת דרך בעד התחיה, לעזרת רבה להשחרור מן השפעת נכרים. להפחד, שהלשון היהודית בהתפתחה תדחק את שפת עבר ממעמדה, אין יסוד. אצל אומות אחרות, כמו למשל אצל הרומנים, שהלשון הכפרית דחתה לשון המשכילים, לא הש איש, מלבד הכמרים, איזו הבה להלשון הרומית של המשכילים. אולם אצלנו, שכל אחד ואחד, יהי אף בור, מרגיש איזו אהבה נעלה ללשון העברית, בתור דתית-עממית ולאומית-קדמונית, אין לפחד מזה. הסופרים, כפתחם את הלשון העברית ביותר דעת עצמם, ילכו וירכשו את כל מפלגות המשכילים. אלה שכבר נפרדו מן היהדות והעם, בתלכדם עם ההכרה הלאומית ע"י הזרנון ופיוטו, יעמלו להנך את בניהם בלשון העברית של המשכילים ומן העבודה המשותפת של השפה העברית אצל המשכילים ושל היהודית אצל העם, מן עבודה מכרת את מטרתה יוצרו זרעונים וישנו לתרבות גדולה. אם יתחברו לזיקי המאור הקדמון הלאומי כשרוננו העממי, אז יוצת יקוד לאומי, שילך ויתלקח עד אשר תזרה ותיף על הר ציון כחמה בזהר אדיר, התרבות היהודית המקוה.

פרועמישל מתתיהו מויזיש.

לאומית שוכחים, שאין למוד לעמנו במדה, שמודדים בה לאחרים. העמים, שכל עצמיותם וכל קניניהם התמרים והרוחנים כלולים באדמתם ובלשונם, בודאי הלשון היא לאומית, מבלי להביט אם היא לשון גזעם מקדם, שהרי אם נשולל מהם את לשונם ונחליפה כאחרת, לא יסאר להם מעצמיותם דבר קים. על כן בצדק ימסרו העמים נפשם על לשונם. בישראל אין הדבר בן. הלשון היהודית מחזיקה אמנם בתוכה הרבה מרוח העם, אבל בכל אופן לא את יצירות רוחו, הכלולות בשלש עשרה לשונות נבריות, מלבד שפת עבר. אם נשלול מעמנו את הזרנון לא ימסור שום יהודי נפשו עליו, לא מתוך הקלתו כקניינו, כי-אם כה כרה בדורה, שאין לו מה לאבד בו. על רוחות כוננותו, שהניחו בו אבותיו, לא יצטער יותר מאדם היוצא ממקום קברות אבותיו לבלי שוב שמה. מעט כאב-לב ירגיש אמנם מתוך פיאטם, אבל זה לא יעצרהו מלעזבו בשכיל צרכי חייו העקרים. הרוצה לבנות חומות ומבצרים לזרנון, למען הגין בערו, לבלתי יעזבו עמנו, הרי הוא כעניינו כצוררים בשמלה. כי בשכיל מי נחניף את הזרנון ובשכיל מי נפנקו ונשכללהו? אם נזכה לשוב לארץ אבותינו הלא נחנך את בנינו בבתי-ספר עברים והדור הבא בלו ידבר עברית ושפת הממשלה התרפך שם גם היא ברבות הימים לשפת עבר ולזה תועיל גם הסביכה הערבית ולשפה האשכנזית היהודית לא יהיה עוד זכר שם, והיהודים בארצות הגולה הלא בעל כרחם ישליכו את הזרנון מעט מעט, ככל אשר יוסיפו להתחנך חנוך מסודר בבתי-ספר מתוקנים. כי מי זה ידבר היום זרנון? הלא רק אלה, שבימי נעוריהם לא בקרו כבי"ס. אם אמנם המה עדיין רוב מנינו של בני עמנו, אבל איש לא יבחיש, שכל המדברים זרנון לא בקרו כבי"ס. אבל כל יהודי ויהודית, שבקרו כבי"ס בנעוריהם כבר זנחו את הזרנון, אם לא שאנוסים הם לדבר עם מכידיהם, שאינם מבינים רק זרנון, ומה יהיה אם יקום דור חדש, שכל המון העם ילמוד בנעוריו כבי"ס? הלא ישכח הזרנון, ולא תועיל הספרות שייצרו לו והתיאטרות שיבנו לו והעתונים היומים הארוכים והרחבים. היש אף במדינה אחת תקוה, שיכוננו היהודים להם כבי"ס, ששפת הלמוד יהיה הזרנון? הלא אף קנאי הזרנון לא יחפצו זאת ולמי ולמה יקנאו איפא? ולאיוו הכלית היא המלחמה נגד שפת עבר? אכן זאת היא תולדת המריטוריאליסמוס. בא"י בודאי אין תקוה לעשות את הזרנון האשכנזי לשפת עמנו ולשפת הלמוד, בארץ אחרת מיוחדת יחפצו לעשות כן, למען הכרית בתחלה הזאת את

כל העבר מעל עמנו, כי בפירושיהפארו, כי שמחים הם, שאין לזרנון בל עבר ומשא של מסודה. ובוזה מונחת כל שמתם של המריטוריאליסטים, שיש בתוכם מתבוללים קיצונים. ומי שאינו בועט במסורה אינו יכול להחליט, שהזרנון היא השפה הלאומית, שאין להחליפה כאחרת. ואחרי שלפי הכרתנו אין כל אפשרות ותקוה ליהודים לקבץ קבוץ מסוים של מאות אלף יהודים בשום ארץ אחרת תחת הנהגה עצמית ובתרבות עצמית רק בארץ ישראל, בעל כרחנו אין תקוה לזרנון להיות בזמן מן הזמנים שפה לאומית. הזרנון איננו איפא הכלית לעצמו בתור קנין תרבותי של עמנו, כי-אם רק אמצעי, שיבינו בני הדור הנוכחי — אלה שלא בקרו כבי"ס בילדותם — זה את זה ובתור שפה עממית כזאת מחייבים אנו לעסוק בספרותה, ספרות עוברת, להוציא ספרי-עם ועתונים, למען למד את העם דעת. אבל בשכיל זאת אין לדבר עוד על אדותה בעל שפה ספרותית. האומד כן היא רק מחקה מעשי עמים אחרים, שאין להם רק שפה אחת, שבה ידברו ובה יכתבו ולה יקראו לשון ספרותם, אבל לעמנו יש ספרות עממית בארבע עשרה לשונות. זאת יזכרו נא מעריצי הזרנון.

ענינים מדינים.

הפרדת אונגריא מאוסטריא. המשבר באונגריא עוד לא נגמר, גדולי המדיארים נכנסים יום יום לחצר הקיסר, להציע לפניו את דעתם על אדות תקון המשבר והקמת ממשלה חדשה מתוך מפלגות דורשי הפרוד הגמור, שגם הליברלים מסכימים לזה בעל כרחם. ואין חכם שיוכל לשער אף עתה, אחרי כל הראיונות לפני הקיסר ואחרי כל ההצעות והמשא ומתן, את קץ הדבר. אך זה נודע, שהרבה מהביעות המאדיארים הקנאים דורשי הפרוד הגמור התמלאנה ובתוכן גם הפרדה אקונומית של שני חצאי הממלכה. עתה ברור הרבה, שבקרוב יסגר גבול אונגריא בפני סחורות אוסטריא וכן להפך, וכל אשר יעבירו את הגבול יזקק למכס, כמו בחוץ לארץ. גם בעניני הצבא כבר הסכים המושל למלאות הרבה מדרישות האונגרים, כמו סמני הצבא האונגרי והרגלים. אכן הנגף האחת היא עוד לשון הצבאת הצבא. הקיסר עומד עדיין על דעתו, כי לשון הצבאת הצבא תהיה שפת אשכנז ועזי הפנים האונגרים דורשים לגרש כלה את שפת אשכנז גם מתוך הצבא. ויש שדורשים לבטל גם את הדלגציות,

הפרלמנט היחיד, שנשאר עוד לשתי הסמלכות יחד, המתאסף פעם אחת או שתיים בשנה, פעם בוויין ופעם בבודפשט. אך את זה אינם צריכים לדרוש, כי ממילא יבטל. אם יהיה לאונגריא צבא נפרד, אז לא יחפצו עמי אוסטריא לשלם בשכיל ההוצאות המשותפות יותר מן האונגרים, כי עד עתה שלמה אוסטריא שני שלישים להוצאות המשותפות (הצבא, הצירים הרדיפלומטים בחצרות חוץ לארץ, הקונסולים וצי המלחמה) ואונגריא שלישי אחד. עתה אין כל תקוה, שיסכים הפרלמנט האוסטריא, לשלם שני שלישים ואין צורך עוד כדל-גציות. הפרדה אונגריא לגמרי מאוסטריא היא איפא בטוחה, אבל בחצר המושל אין ממהרים להסכים לשני היסטוריו כביר כזה, שיכמל כליל את אוסטריא בתור ממלכה אדירה.

התפטרות הממשלה באיטליא. כאמתלא של מחלה התפטר ראש המניסטרוים גיוליני וכל חבריו עמו, כי המהומה הגדולה, שקמה בארץ באכסטרוקציא של מסלות הברזל, עשתה את הממשלה חסרת אונים להנהיג את הממלכה. כמעט נשמע שהממשלה התפטרה שבו בל פקירי מסה"ב לעבודתם הרגילה. המלך פקר על סגן היושב בראש במועצת הממלכה, פארטיס, לכונן ממשלה חדשה. שמת הממשלה תהיה הישנה. גם במנסטריום הזה יכהן היהודי לוצאמי בתור מניסטר לפיניץ.

התקונים ברוסיא. קיסר רוסיא הבהיל את העולם בשני מכתבי-מלכות, שנתן לפדסם ביום אחד ואחד סותר את חברו. באחד הנכתב אל העם כתוב, כי על כל האנשים הטובים הנאמנים למלכות להקהל סביב כסא מלכותו ולעזור את הממשלה, להכריע בחזק יד את האויב החיצוני ואת האויב הפנימי, שקם לשלוח יד במסורת קדומים ודודש לשנות את אשר חקקו קדמונים, את השלטון היחיד, מה שאינו מתאים כלל עם צרכי המדינה והצאר שואל מאלקים, שיחזק את השלטון היחיד. ובשני, הערוך אל המניסטר לעניני הפנים, מודיע הקיסר, שהחליט בעצת חכמי העם, לשהף את באי-כח העם כמעשי הנהגת המדינה, כלומר לתת קונסטיטוציא לרוסיא. הרבה יגעו חכמי מדינה ופובליציסטים, לכאר את מעם הוצאת שני מכתבי המלכות השונים זה מזה תכלית שנוי. יש משערים, שהראשון נכתב תחת השפעת פובידו-נוסצעו והשני תחת השפעת המניסטרוים. ויש אומרים שהשני נערך שעות אחדות אחרי הראשון, בבוא המלגדמות מאת קורופסקין, כי הכוונה היפנים מכה רבה. בכל אופן החליש הראשון את הרשם, שעשה השני, מתוך סתירה כזאת אין לקוות הרבה מהכמתת

פיריטון.

האנחה.

אנחה יוצאת מקרב הלב,
לא חנם תצא, לא תעלה שוא.
עמוק עמוק שם בקרבו הקאב,
בנפש שרמט, בתבת, תו.
מבין בתרי הלב ותקירות
יוצא קו, שמימה מגיע;
לבטא הקאב אין פיה חירות,
באין אמר האנחה תביע.
במקום ניב שפתים ניב אנחה,
גיב אנחה לרחוק, לנבונה,
כמו מעפף אמרתה שחה,
לא ישמע אדם, ישמע אלוה!
על תקנת החשמל ברות
מעמק הלב תדא אנחה.

איש-הרוח.

הוא חי מן האויר" — כן אמרו עליו וכן היה באמת. מלאכה לא למד, מדע לא ידע, משא-ומתן לא הבין, לא סחר ולא מבר, לא נסע לליפציג, לא השתתף בוירדים, לא השיג נדן ולא קבל ירושה ובכל זאת חי וישא אשה ויגדל בנים, בתחלה מתוך הרחק ואחרי כן מתוך עשר.

מהיכן ירק זה חי? הקושיא היא אמנם קושיא, אבל יש גם תרוץ. הוא חי ו"מאן דיהיב חיא יהיב מזוני". שמעו, ראוי לשמוע:

איש הרוח השכים בכקר, התפלל במנין הראשון ויצא השוקה. שעה ושעתיים עמד וידיו בביסיו. דרש מה מחיר דגן, מה שער הבהמות, מה נשמע בעולם, דבר על אדות המלחמה, על אדות הנורות על היהודים, נאנח וישב הכיתה, לאכל פת שחרית. אחרי כן אנוס היה לשמוע חשבון ארוך של חמאים מפי אשהו, שאלקים יסר אותה יותר מכל בנות גילה, ויקללנה בכל התוכחה, כי רע-לה אף מן הנשים התגדנות המוכרות ירק בשוק. הראתה לו על פלוני ופלונני, שגדלו ויעשירו מאין ונשיהם מקושמות כזהב וכמדגליות. איש הרוח הקשיב לדבריה בהכנעה, גמר פעידתו וישב החוצה. שם נצבו להקות בעלי בתים, כל אחד ספר מעשה אחר, על אדות הפריץ ה"בעל-גופ'תרע",

צורר מכאובים למעלה שלוח
ולב הנאנח ישיג הרחוקה.
אנחה משאת נפש נאשת,
אנחה כבדה עמוסה על נבחה,
משא לעיפה על רבשת
שלוח למעלה, לצור משנבחה.
אנחה הכבדה באבן הקדיל,
כבדה על הלב קנטל החול;
כפרץ האנחה ישמע צליל,
ובאזני אדני יבא הקול.
מתלון רקיע משוך קו,
חוט של חסד ממעל למטה;
בקיר הלב האנחה תתוה תו,
והאנחה למעדה עפה, שמה.
תקנת חוט התקנה נמתקה
ללב אדם מלב השמים,
ועל חוט של חסד לקול האנחה
ישלח אדני מרפא וחיים.
לונדן. צבי הירש געל בערג.

קונסטרויציא. — ועד המניסטריום החליט, לתת חפש גמור להוצאת עתונים. הרוצה להוציא עתון אינו זקוק לרשיון מיוחד מאת המניסטריום, עליו רק להודיע את הרשות, כמו בחוץ לארץ.

המרידה ברוסיא. המרידה התעוררה בכל הקפה. בפטרבורג שניהל כללית וכן בכמה ערים גדולות אחרות. בלודו נעשו שערוריות העולות על הקודמית. בשעת דמנוסטרציא רדפו הקוזקים אחרי פועלים ופועלות וישליבו עשרים וארבע נשים אל הוך אנם והטבענה. פועלים אחרים ופקידי פוליציא אחרים נהרגו. סמוך לבית החרשת של היהודי פוננסקי התפוצצה כוטכה בבית משקה, בעל הבית נהרג וכל כלי הבית נשברו לרסיסים. בקוקן עוד המטרים הורגים את הארמנים. בבאטום נהרגו שלשים איש - בווארשא נאסרו שני גדודי שופרים בבית-הספר, כי מאנו לשמוע בקול שריהם. — הצאר קבע ועד, להועץ על אדות התקונים למוכת הפועלים ויצו להזמין גם את באי-כח הפועלים אל הועד. הפועלים מאנו להשתתף בוועד, כי לא התקבלו דרישותיהם בדבר בחירת באי-כחם. — אחרי פרסם דבר הקיסר על אדות הקונסטמי-שב חלק מן הפועלים הרוסים אל עבודתם. אך הפולנים והיהודים לא שבו. — בעל החרשת היהודי פוננסקי בלודו סגר את בית עבודתו וששת אלפים איש אבדו לע"ע פרנסתם. הפועלים מתרים, כי יהנפלו על היהודים לשדדם. — מפטרבורג באה שמועה, כי בן הצאר היינק אלקסאי היה בסכנה, כי בקישו המשרתות להמיתו. הפרייץ הקטן נצל ואחת המשרתות נהרגה. איזה קורטוב של אמת נמצא בזה? מי יודע?

המלחמה. זה שנים עשר יום בלי הפסק מהחוללת המלחמה הגדולה הכללית, שעליה אומרים, כי היא תבריע סוף סוף לשלום. שני המחנות של הנלחמים מהננחים עתה בהתאמצות למעלה מכח האדם. המטבח נורא מאד. בשמנים אלף חלל נפלו עד כה משני הצדדים. אי אפשר אף להפריד את הנפצעים מבין המומתים. בדגים מלוחים בחבית בן שוכבים רבכית חללים ונפצעים גלים גלים זה על זה וקורופטקין מהפאר, שנבעות החללים משמשות לו כסוללות, להגין על המחנה. הכל מרגישים עתה בני ההרגה, כי כל הנופל נופל לא רק בשביל ארץ מולדתו, כי אם גם בשביל להחיש את שלום העולם. כי אחרי המלחמה הנוראה הזאת ישמרו העמים מאד ממלחמה. מוקדן עיר הממלכה היא עתה משרת שני המחנות. אם הפול מוקדן ביד היפנים אז יבא קץ למלחמה. כי לא יוכלו עוד הרוסים להתבצר בעיר אחרת. הרוסים מגינים על

מקומות מעמדם בחרף-נפש עצום, אשר גם אויביהם מתפלאים עליו ובכל-זאת הכרחו הרוסים לעזוב את מצבם אצל מוקדן וינסו אחרי מכה רבה ויעזבו את כל נשקם ואת בגדיהם, ובמעט הצליח האגף השמאלי של היפנים תחת יד נוגי אצל מוקדן להקיף את האגף הימני של הרוסים תחת יד קולבארם, לכלי תת להם מנוס לטינליון, אשר ממזרח למוקדן. במזרח המחנה הצליחו הרוסים לשוב לחבר את האגף השמאלי שלהם עם המחלקה המרכזית, גם במערב המחנה סמוך למוקדן שבו הרוסים וילכדו מקומות אחרים. בסוף השבוע היה נצחון יפן שלם וכבוש מוקדן כמזח או כבר נכבשד גם הרוסים יודעים זאת, את הזמנות צרכי המלחמה בחו"ל השיבו אחר והצי החדש שב לרוסיא. היפנים לבדו את מסה"ב לפני מוקדן ומחנה רוסיא כרות מרוסיא קץ בא למלחמה.

על המצפה.

במי אבחר?

השאלה הזאת מניחה לי לישון, אף כי יודע אני, שימי הקונגרס ממשמשים ובאים, הולכים וקרבים— הקונגרס הגדול והנורא הראשון ואולי האחרון, הקונגרס, שממנו תלויה עתידה של הסתדרותנו ושל עמנו, הקונגרס, שאינו מניח לישון את מבחר בני עמנו זה שבועות וירחים. אני יודע במי לבחור!

אני אבחר באלה, שהיו לציונים מפני שהציונות היא תולדה מוכרחתו משלשת הדברים, שהיהדות עומדת עליהם: העם, התורה והארץ ולא כגרי אריות, שנספחו על מחננו מפני מעמים אקונומים, קולטורים וכו' וכו'.

אני אבחר באלה, שעברם הציוני מוכיח על על ציונות מדינית "בלי חכמות" ושרוחם היה נאמן המיד עם רוח מנהיגנו הגדול נ"ע, ולא באלה, שאהבו את האיפכא מסתברא והאופוזיציה לשמה ושמררו ויקצרו את ימי הבוכב הגדול, שדרך על שמי גלותנו האפלים ולו גם יקראו "ציון, ציון" מן הבקר עד הערב.

אני אבחר באלה, שהיו והווים נאמנים לפרוגרמה הבזילית— המלה המתה, כמו שקוראים לה המתחכמים— שנתקבלה עד עתה, ולא באלה השואפים לתקנה ולמחוק ממנה איזו מלים, יהיו המלים "אין פאלעסטינא" "אפפֿענטליך געזיכערט", תחי כונתם גלויה ומובנה לכל או תחי מכוסה ולוטה בהמון מימות וערמות. אני אבחר באלה, שכשוח אני בהם, שיגינו בכל

כחם על הפרינציפ הארץ-ישראלי והמדיני שבתנועתנו ועל הקונגרסים שישמרום כשהרתם המדינית והמעשית ועל אחדות ההסתדרות והשלום הפנימי, ולא באלה השואפים להכניס בתנועתנו מיני שאיפות וזרמים וכל מיני תעריכות, העלולים להרוס את יסוד השלום ולסכסך ציוני בציוני, ולא באלה המתנכלים להפוך את הסתדרותנו למין סניף של הועד האדסאי, שיהעסק באותה ה"שמוגל-פאליטיק, הנקראת "קולוניזציה קטנה ואת הקונגרסים לאספות של כשלנים מודרנים המתאספים לפלפל באומנות, קולטורה ומטפיזיקה משונה של היהדות".

אני אבחר באלה, שעב-ענן הפרזה של ספרותנו לא הכה אותם בסנורים, שענים פקוחה, לראות היטב את כל גדלה ועמקה של מרידות חיינו, שאין במוהם לרוע ואת כל חשכת העתיד הנצב לפנינו בכל אשר נפנה לראות, וששכלם בריא עוד להבין, כי חיי שעה ג"כ חיים, הצלה פורתא ג"כ הצלה וכי מבין שאדם מישראל נעשה ציוני ומשלם שקל ונדב לקרן הלאמית או גם מתפלפל ע"ד "מוסד היהדות" אינו רשאי עוד לעמד על דם אחיו ואינו פטור מן המצות, שאנו הנילים לקראן בהעויה כל כך מלאה בו, "פילנטרופיה", ולא באלה אבחר הקוראים "לא" מתוך עקשנות גלויה, אהבת הפרזה, נמיה לאופוזיציה ואיפכא מסתברא, חוג מכב צר, שאינו יכול לראות את הנולד, ובתאות ההריסה והעקירה והמחלקת יראו, "סמני חיים של כל הנועה.

אני אבחר באומר "הן", אבל לא בטריטוריאליזם ולא בציוני ציון. איש אשר בזה יהיה בחירי רצתה נפשי בו. וכבוא הקונגרס הגדול, לדון על השאלה היותר נכבדה העומדת לפנינו, שאלת קבלת הצעת ממשלת אנגליא ובחירי העם יקראו שנית קול גדול "הן", וידעתו, כי מלאתי את חובתי לאלהי לעמי ולארציי לנרון. ד"ר י. מ. ז—ד.

אספת הארתודקסים באונגריא.

סוף.

בל מי שהמילו ספק בצרך הפרדת הארתודקסים מן הנאורים תוכל האגיטציה נגד האספה הזאת להורותו, כי אמנם נחוצה היתה ההפרדה להצלת היהדות. איזה הירש מקלויזענבורג קם ויבקש לבטל את האספה ולהכחיש בזכותה להועץ ולתקן את ההסתדרות, באמרו, כי לא ע"פ דין נבחרו הצירים ולא ע"פ דין הזמנו. דברי פלפולו וכונתו הגלויה עשו רושם, שהנאורים הקימוהו לשמן בתוך האספה, לערער

המעשה הישן... וכודאי יחפוץ, שלא יפול היער לידו, לכן נבטיחהו, כי נמציא לו את הכסף, שהוא צריך בלקחנו אוזות מידו. — הוי, צדקה, ענה לייבלי, מיד נלך אל הפריץ. וילכו שניהם אל הפריץ ויגידו לו על אדות היער והפריץ חרד בשמעו, כי חיים יוסל רוצה להשיג את היער ולייבלי הבטיחהו, כי ימלא לו את מחסורו בקנותו אוזותיו.

ואיש הרוח קבל מיד לייבלי חמשה ועשרים כסף, לקנות אוזות מיד האכרים וכינתים הלך אל חיים יוסל.

ר' חיים יוסל, קרא איש הרוח, חרשות לי להודיעך על אדות היער, אשר דברנו. — מה זאת, שאל חיים יוסל. צרות גדולות, ענה איש הרוח, היער הוא מציאה גדולה, אבל הנה התערב לייבלי בדבר באוונת, שהוא רוצה לקנות מיד הפריץ, למען יפסיד לך את היער. — חיים יוסל קפץ ממקומו מתוך כעס. **בן לא יאכל לייבלי**, במו שאני לא ארפה מן היער. — מה בידך לעשות? שאל איש הרוח בתמימות. — אני ענה חיים יוסל אישיג גם את האוונת וגם את היער: אפשר, אמר איש הרוח, יהודי במוך כל יכול, אבל לייבלי נוהג לי כסף להוציא את האוונת מיד הפריץ ואז אין היער למכירה. — חיים יוסל התכונן מעט ואח"כ אמר: היתית אצל הפריץ? — בן, היתית עם לייבלי. — התחפוף להרויח מאה כסף? שאל חיים יוסל.

איש הרוח, חמש כסף, וברבר סרסרות נראה אחרי כן. — יהי כן, אמר חיים יוסל ויוצא חמשה כסף וירימם. איש הרוח קבלם ויסר מעליו. עתה עלי ללכת לר' לייבלי, אמר אל עצמו.

מה נשמע ר' לייבלי? מה אתה אומר מכח יער? — יער — באדמה, ענה ר' לייבלי, את השנים ואת החיים עוזבים בזה. — בודאי, ענה איש הרוח, עתה טוב לסחור רק באשכנז. — ר' לייבלי הבליט את עיניו — מה זאת אשכנז? שאל בתמיה. וימשכחו איש הרוח לקרן זוית ויבט סביבותיו ויוצא הגה פתאם בלחש: אוונת! — אמנם שמעתי על אדות אוונת. — שמועה היא כאין, אמר איש הרוח, אבל אני ראיתי, בן אראה בכל טוב, "חברה" תעשה עשר גדול בחשאי, את כל האוונת יבערו מפה. עתה מה לעשות? שאל ר' לייבלי. — רוץ וקנה, כאשר יודע הדבר לה"גוי" אז לא ישיגום עוד מידו. — היש לך איזו שותפים הגונים? — למה לך שותפים? שוטה. בלום פיד וקום ונצא אל הפריץ לסחור, קצף איש הרוח. — אבל אין לי... ענה ר' לייבלי וימולל באצבעותיו. — זהו מעשה מכוער, ענה איש הרוח ויתעמק במחשבות ופתאם אורו עיניו ויאמר בשמחה: גם לזה יש לי עצה. אני הולך אתך אל הפריץ ואומר אליו, בי חיים יוסל מתאמץ להשיג את חלקת יער, שהוא מכרח למכור ואתה ידעת, כי הפריץ שונא לחיים יוסל בעבור

על אדות האציל הצעיר, שבזכו רכוש גדול בזמן קצר, על אדות הפריצה, שנמעה לרחוץ כים והיא צריכה לכסף, על הכל שוחחו, אחד הגביה קולו על רעהו נענעו בידיהם כמנהג הסוחרים. ואיש הרוח הפריד מן החבורה פוחר אחד יפה, חיים יוסל שמו וימשכחו הצדה וילחש לו באזנו על אדות יער. — כבר שמעתי על אדות היער, ענה חיים יוסל. — הוא "מציאה משונה", מי שישגי את היער יהיה לו אוצר בלום, בור של שומן, דוסף איש הרוח. — סרסרות אתה רוצה? צעק חיים יוסל — לא אתן לך אף פרוטה אחת. — אז אדע מה לי לעשות, ענה איש הרוח. מיד אלך לר' לייבלי. — אל תהי שוטה, אמר חיים יוסל ברנז, לייבלי שוכב עתה באדמה עם שתי חלקות יער. — אם-כן, ענה איש הרוח, ישכב באדמה עם שלש חלקות. — שמע בקולי, אמר חיים יוסל, אם יהיה איש אספר לך מעשה תחת מעשה. אתה אומר לי יער ואני אומר לך אוונת. תבערה עתה באשכנז על אוונת, שם צריכים לאוונת, מכל העברים חטפו אוונת. — למה לי אוונת, אני רוצה סרסרות, צעק הלה. — בבקשה ממך, התחנן חיים יוסל, הגידה לי איזו סרסרות? ראשית איני יודע עדיין אם אקנה, שנית איני יודע אם יהיה לי כסף לקנות ושלישית איני יודע אם היער עומד למכירה, אולי ימצא הפריץ עצה להשיג כסף ולא יאכה למכור. ובכלל במה אתה רוצה סרסרות בעד ה"מעשה" הזה? — הלוני לעת עתה, ענה

על עקר התאספה ולהפר את מועשיה. התרגנות הנאספים אין להאר, נכונים היו לקרעו ברג ולולא הנמום היו שולחים בו יד וקשה היה הפעם להשקיט את הרוח הסוער, אף שהתפרצות שאון והמולה היה חיוני נפרץ באספה. גם מחוץ לבית האספה עשו שונאי הארתורקסים כל דבר אפשר ואי אפשר, להניא את הקוני ההסתדרות ולהשניא את הארתורקסים בקרב יושבי הארץ ולהוציא עליהם שם רע, כי בוגדים הם בארץ מולדתם. העתונים האונגרים היו מלאים דכרי שטנה ודכות שוא על היהודים הדבקים בדתם. את העלילות האלה הסירו צירי האספה מעליהם ביום השני לאספה. הרקטור דעוועס כנאומו גלה דעת כל הארתורקסים באונגריא, כי הלב היהודי, אשר בקרבם, איננו צורר להלב האונגרי וכל היהודים החרדים על דתם נכונים לשפוך דמם בעד ארץ מולדתם.

משמח היה לראות את המושג הנכון, שיש לאספה מן הארתורקסיה, כי למרות הפרוד הגמור, שבין קהלות הנאורים ובין קהלות החרדים, אין אלה רוצים לתת מקום לרעיון, שהארתורקסיה היא כחה אחרת של בעלי הדת היהודית או ח"ו קונפסיון אחרת. הרב מאייזנשטאדט התחיל לבאר את מהות הארתורקסיה ויזכר מאמר הרב מאנהיים ז"ל מוויין, כי היהדות היא רק אחת, והארתורקסיה היא נטיה מיוחדת בתוכה. הרובר בקש לסתור את הכלל הזה, אך הנאספים כלם הסכימו למאמר הרב מאנהיים ולא נתנו את הרב מא"ש לבלות דבריו. ככל עת מצוא הבטיחו הנאספים, כי הנאורים אחיהם הם ורק בעניני דת אינם יכולים להתחבר להם ולהתם למשול על מוסדות הדת ועל הרבנים החרדים, אחרי שהטילו מעליהם עול הדת.

הרבה היתה הכנסיה הבללית הגרולה יכולה לתקן ולגרוור ולכוונן בעניני הקהלות, אך העת היקרה חלפה לריק בתאות הדרשות של הרבנים ובנטיה לעורר שאון ולהשכית עבודה מסודרת המונח כבר במבט יהודים חרדים. כל רב, שהיה לו להעיר דבר קל הערך, המשיך את דבריו באריכות עד כדי דרשה שלמה ונס דבר בסגנון דרשה למודית ויגרום בזה קצר-רוח ושאוון ובוזה בלו את כל ארבעת ימי הכנסיה. וחבל על העת היקרה ועל כח עבודה ועל שעה הכשר, שאבדו לריק!

ביום ג' לא נעשה מאומה מטעם הנ"ל, מלבד בחירת י"ח אנשים לשנות את התקנות, שערך הועד בן ל"א איש לפני האספה. ביום ד' היתה העבודה הראשונה להועץ על אדות הגזרה, שגזרה הממשלה על הארתורקסים, שאסור לרבניהם לדון בדיני ממונות

בודאי, ענה איש הרוח, אני רוצה להרויח. — אמר חיים יוסל, לך אל הפריץ ויתן לו דמי קדימה על אוותותיו. את דמי הקדימה נשאר בידו לצמיתות וביתים לא ימכור הפריץ לא את הועד ולא את האויות, אף שלא יהיה לו בסף. — וליבלי מה יאמר? שאל איש הרוח. — לו תאמר, כי ירד מחיר אויות וימשוך ידו מקנות ואחרי בן נקנה את האויות בזול. כך הוה. איש הרוח הלך אל לייבלי ויחלש לו את העסק וילך אל הפריץ ויתן לו דמי קדימה על האויות. וכבוא זמן הפרעון של הפריץ ולא היה בידו בסף לסלק חובו היה אנוס למכור את היער לחיים יוסל ולאישי הרוח בשותפות. אחרי בן התחיל עסק האויות. אויות נקנו לאלפים ולרבבות, מכל עברים דרשו אויות. את האויות שלחו לאשכנז וחיים יוסל ואיש הרוח עשו עשר גדול בשותפות. איש הרוח עלה מעלה מעלה וממילא נעשה חכם וסוחר ויהודי נאה וגבאי והכל התקנאו בו ובכל הסביבה התרבו אנשי הרוח, ככל אשר תפנו הפנשו בהם, באנשי הרוח.

א. מ. שארדאנסקי.

ולעשות פשר ובוזה נמלה הממשלה מיר הרבנים את יפוי כחם, שהיתה להם מעולם בתור בית דין. הסעיף הזה התקבל כפי התקנות, שיצאו מתחת יד הועד הנשלם ואח"כ התקבלו גם יתר התקנות במעט בלי זכות, אף שביום הראשון ערערו הכל על התקנות ולא נתנו לדון על אדותם והיעד הנשלם לא שנה אוהן הרבה. אז נבחר ועד של שלשים ואחד חברים, להקים קנרדטים לבחירת מאה ראשי ההסתדרות בשם „לאנדעס רעפרעזענטאנטן“.

עתה קם שניה שגן מתוך הצירים ויקרא הנר על הסעיף האיסור לתת משרה לעברנים, בגון מחללי שבת. וסער חזק לזמן רב קם והמועץ עמד על דעתו ויתרה, כי ילשין על הועד, שעשו שלא כדון.

בטרם יצאו אנשי הועד, להקים קנרדטים, פנתה האספה לעשות את הרבר העקרי של הכנסיה — בחירת נשיא לכל היהודים הארתורקסים באונגריא. על ארות האיש שיעמד להבחר התפשרו כל הצירים מאתמול וכלם בלי שנוי דעה נתנו עיניהם בה' אדאלף פראנקל, איש הלמיד חכם מובהק ומלומד, בעל נמוס יפה ובעל מדות טובות, אוהב לעסוק בצרבי הצבור למובת הכלל. ע"פ אמנותו דוא שלחני עשיר כבודפסט, ירא אלקים ונאמן לדתו. הוא ממשפחת ר' זכריה פראנקל מיסד ביה"ד לרבנים בכרסלאו. השמחה וההתלהבות בשעת הבחירה גדלו מאד מאד. הכבוד שנעשה לנשיא החדש, כאשר נודע שנבחר פה אחד, הזכירה את כבוד ראש הגולה בכבל לפניו. בלבי חשבתיו: מי יתן ויצלח גם הקונגרס הציוני, שיהיה בקיץ הבא, בכחידת נשיא, כמו שהצלחה הכנסיה הארתורקסית באונגריא.

הנשיא החדש ה' אדאלף (אברהם) פראנקל הוא בן מ"ד שנה. הוא נולד בדברצין ויהי נכון למשרת הרבנות, שהיה ראוי לה בשרוננו ובדיעותיו הרבות בתורה, כאחד הרבנים הגדולים. אך הוא מאס ברבנות ויבחר במשא ובמתן ויצלית. והוא למרות צעירותו, איש מכובד ובעל משרות כבוד הרבה. הנאספים לא דרשו כל פרונרמה מאה הנשיא, כי שמו לבד הוא פרוגרמה.

אחרי בחירת הנשיא שבו שלשה רבעי הכנסיה לעריהם ולא נשארו רק כמאה ציר. ביום ה' אחת"צ נבחרו מאה אנשי הועד התמיד, לפקח על עניני הקהלות וצרכיהם. בתוך הועד נכנסו ששים בעלי בתים וארבעים רבנים. המה יכחרו מתוכם מ"ו איש להנהגת ההסתדרות.

בוזה גמרה א"פא האספה יאת כל עבודתה — הבחירות, כי יותק לא עשו, כי לא נשאר פנאי ורוב הצירים לא המתינו גם לבחירת הועד. את יתר העבודה הניחו להועד. בשעה האחרונה גמרו בחפזן ליסד קופה לתמיכה אלמנות של רבנים ושוחטים, אופן המוסד נשאר להועד. היו הצעות של הרב מערלוי, לגזור על קנית הרבנות בכסף ולהקים ועד של שלשה רבנים גדולים, אשר רק המה יכלו לתת במושב בלם התרת הוראה. ההצעות האלה לא התקבלו וזה לא יתן כבוד רב לרבני אונגריא. גם ההצעות על אדות שוחטים ובחודי הישיבות לא באו לירי גמר ומכ"ש שלא דנו בעניני היהדות הכללית.

אך עיקר תכלית האספה הושג. ההסתדרות נוסדה והיהדות הארתורקסית התחזקה לבמה שנים. י"ג.

הוראת הדת הישראלית בבתי-הספר העממים.
בתקופתנו עתה, אשר לכל איש נחוץ מאד ידיעת השפות המדיניות ופחות או יותר ידיעות כלליות, כל הילדים וגם ילדי ישראל מבקרים את בתי-הספר העממים, רובם ברצון ומעומם באונם, כי אונסים את ההורים מצד הממשלה, לשלוח את ילדיהם לכה"ס. ככה"ס האלה נוהג גם למוד הדת. — כסים הלמוד הזה ותכנו הוא: ידיעה שמחיה בספורי התנ"ך, מעמי החגים וכדומה, על פי הספר „לקח טוב" או ספרים אחרים דומים לזה בשפת פולנית. שהם

בעין חקוי לזרים, בידוע. אולם אין בלמוד זה שום ממש. כאשר חקק המחוקק את החוק לקבוע את למוד הדתות לחובה בבתי-הספר היתה בודאי כונתו במדרו את ילדי היהודים המבקרים את כה"ס ההם באמת המדה של אמונות וזולתו, — כדי להכתיח לילדי היהודים, את ראשית ידיעת התורה. אולם המחוקק הזה מעה בחשבו בזאת, כי לא הרי ילדי היהודים, המבקרים גם את „החדר" או ילמדו אצל מורה פרטי את ספרי התנ"ך בשפתם המקורית, כהרי ילדי וזולתו, אשר כל ידיעת דתם מבית הספר תצא. למוד הדת הוא על בן אך למותר לילדינו בבתי-הספר העממים וגזול מאתם רק שעותיהם, אשר היו יכולים להקדישן ללמוד יותר מועיל, נחוץ ופורי. צר זכות יש למצוא ללמוד-הדת רק ככה"ס בערים הגדולות, אשר בהן ישנם רבים מאחינו הנאורים, שאינם שולחים את ילדיהם ל„חדר" או לבית ספר עברי, אם גם נמצא בעירם, וגם מורים פרטים אינם שוברים לילדיהם, כדי להורותם כתבי קדשנו וכו', וככה"ס על אפם ועל חמתם הם מלמדים את ילדיהם דת-היהדות, וגם במחלקות בתי-הספר המיוחדים לנערות, שהודות ללמוד דת זה, בכיכול, תקבלנה על-כל-פנים ידיעה כל שהוא מכתבי קדשנו ומושג מטעמי חגיגו, שהם זדים להן לנמרי. אבל איזה צורך יש לילדינו המבקרים את „החדרים" או בתי-ספר עברי, בלמוד זה? אדרבה, הלא היא מעיק עליהם תחת להביא להם כל תועלת. — לכן עלינו להשתדל אצל מועצה בתי-הספר המדינית אחת משתי אלה או שתיהן השפה העברית שפת הלמוד להוראת הדת (ומאין נקח מורי-דת עברים מומחים כאלה? המערכת) ותצא מזה תועלת בפולה. כי מלבד אשר הילדים הלומדים את השפה העברית וספרותה במקום אחר, יתדגלו יותר בהדבור העברי, — תלמדנה גם הילדות את השפה הזאת, או שיוציאו מתחת חוק זה את הילדים המבקרים את „החדר" או בתי-ספר עברי, כי נמשח לא היה בונת המחוקק להזיק ולהעמיס על הילדים הרבים למוד ללא צרך, כי אם להועיל היתה כונתו ועתה אם ניכח בי אין בלמוד זה שום תועלת פקעה זכות קיומו.

ראפשיטצה. מ. מ. זיידען

מכתב חוזר.

שנשלח מאת „הועד הלכובי לתמיכת הביבליותקה הלאומית" אל החברות כגליציה ובוקובינא.

אחרי אשר לא עשו ברזיונו בעהונים פרי בשנה זו, נפנה אליכם כעת: דעו מה חובהכם להביבליותיקה הלאומית ועשוה! הלא שמעתם, כי ד"ר יוסף חזנוביץ, המיסד את הביבליותיקה הלאומית, יאמר לסלק ידו ממוסד זה, מפני שלא נהמך משום צד בעבודתו, כבקשה מכם עשו כל מה שביכלתכם תכף ומיד למובת הביבליותיקה הלאומית, אולי יתעשת ד"ר חזנוביץ ושב אל עבודתו. ודעו לכם, כי אין איש אשר ימלא את מקום העסקן הזה והביבליותיקה הלאומית מכון לכל אוצרות רוחנו היא, וכבודה יגדל בארץ עתידותינו. הקונגרס הציוני המיל חובה זו על כל חברה ציונית, לשלם מדי שנה בשנה את הסכום של שמונה כתרים לביבליותיקה הלאומית. כבקשה מכם המציאו לידנו מיד את הסכום המצער הזה, אספו ככל האפשר עוד סכומים בין חבריכם, החברות האחרות, אשר עשו את חובתן בשנה שעברה, תמלאנה גם בשנה זו את חובתן, ואלה, אשר התרשלו בפקודות הקונגרס, התעשתנה ועשינה כמצוה עליכן מאת הקונגרס. ועוד נבקשכם שהקצו גם ספרים עברים ולועזים מכל המינים, שיש להם שיבות אל היהדות — בשביל הביבליותיקה הלאומית.

ד"ר אברהם קורקס. בשש הועד.

הכתבת למשלח ספרים וכסף:

E. M. Lipschütz für J. N.-B., Lemberg, Carl-Ludwigstr. 31.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. (מישיבת מועצת הקהלה.) בישיבת פרנסי הקהלה ביום א' שבוע זה דנו על אדות מוסד של צדקה, שיוסד על שם נשיא הקהלה ד"ר הורוויץ ז"ל. היושב בראש ה' מ. עהרענפרייז הודיע, כי יורשי המנוח, חתני יועז' המסחר מ. עפשטיין והרופא הראשי בבית"ח היהודי ד"ר וואכטעל, נתנו לטובת הקהלה סך שלשה אלפים כתר ומלכוד זה קבצו מוקירי המנוח עד עתה סך שכעת אלפים כתר לתכלית יסוד קרן קימת לצדקה על שם המנוח. היושב בראש הציע, כי תקדיש גם הקהלה את ג' האלפים הנ"ל לצדפה לקרן הקימת וירשי המנוח מנשיאים, כי יתוסף עוד על הסך הנ"ל עד עשרים או כ"ה ארף כתר ומן הקרן הנ"ל יחלקו בכל שנה ביום מות הנשיא את הפירות לבעלי-מלאכה עניים, לפוחרים יורדים וכדומה. היושב בראש הציע, כי התן הקהלה מלבד שלשה אלפים הנ"ל איזה סכום להגדיל את הקרן הקימת, כי כדאי הוא המנוח להקדיש מהונה לצדקה לכבודו. הפינסים ה' מרגליות וה' כהנא הסכימו להצעה, כי רבות פעל המנוח ויעש לטובת הקהלה יותר מכל הנשיאים אשר לפניו. כמה לתת אין לקצוב עוד עד אשר נדע את הסכום, שיקצב מבלעדי הקהלה ולאיו תכלית יועידוהו. הפינסים ה' מנדל פאס וה' לאנגראק התנגדו להצעה, כי אין קהלה להשתתף כמוסד, שנוסד ע"י אחרים, באופן שישימשו זרים ברכוש הקהלה. תחת זה על הקהלה להקדיש סך חמשת אלפים כתר, ליסוד קרן קימת מיוחדת, אשר את פריה תחלק הקהלה ביום מות הנשיא לעניים. ההצעה הזאת נדחתה. החלט להקים ועד מיוחד, אחד אחד מכל מחלקה של מועצת הקהלה. יועז' ישא ויתן עם יורשי המנוח עד שיתברר באיזה אופן לבנות את המוסד.

קראקא. נציבות המדינה בלבוב שלחה הזכרה אל הנהגת הקהלה, להקים רב ראשי כחוק תחת הרה"ג הנפטר. מתוך קהל עדהנו ישמעו כפעם כפעם התפץ, שיתקבל בקראקא רב ראשי בקרוב ולא תהי הקהלה הגדולה בצאן בלי רועה. חסר רב היה מרגש ביחוד בימים האחרונים, הנה בימים אחרים הלכו לעולמם שני גדולי קהלהנו, נשיא הקהלה ד"ר הורוויץ והפרנס ה' יואל בוימינגר ואין רב ראשי בקראקא, שיספידם כראוי. לביה-תפלה הנאודים יש רב הגון ומפואר, מלומד גדול ודברן מצוין הרב ד"ר יהושע הון ואיד היתה הקהלה הארתודקסית, עיר ואם בישראל, שישבו בה מעולם גדולי חכמי ישראל, אדירי התורה ועמודי היהדות, על כסא הרבנות — היום בלי רב? אם בעיר כינונית וכולל הקהלה לשבת ימים רבים בלי רב ראשי מקוים מהרשות, לא תוכל זאת קהלת קראקא הגדולה, אשר עניני היהדות וצרכיה קרובים אל לבות כל בעלי הבתים, המה לא יוכלו לראות במנוחה, כי נרדמה שאלת הרבנות ואין איש שם אל לב. קהלת קראקא צריכה לרב אב"ד, אשר יהיה ראוי למלא מקום הרבנים הגאונים, שישבו פה על כסא ההוראה ומקראקא יצאה תורה על פיהם. כי קשה היום בחירת רב, זאת אל נא תמנע את ראשי קהלתנו מבקש ומחפש אחרי רב הגון, כי היהדות הארתודקסית בקראקא מרגשת מאד חסרון דפרונטנט הגון. בע"ב.

קראקא. הלית פרנס הקהלה ה"ר יואל בוימינגר ז"ל ביום ב' שבוע זה לפני הצהרים הראתה מה היה המנוח לעירנו בכלל וליהודים החרדים בפרט. הרבה אלפים ואולי יותר מרבבה מוקירים ומכבדים את ערך הנפטר נתרו אחרי ארונו, ובהנכם כל פרנסי קהלתנו החניות היו סגורות בשעת ההלויה והמספד גדול בעיד. לפני ביהכ"נ הישן עמד המחנה הגדול וההגה"צ מנובוב הספידוהו.

רווואדוב. לפני ימים אחדים בא הלום נודד מרוסיה בלוית עלמה צעירה, שאמר עליה שהיא אחותו יתומה, שלקח אותה עמו בכרחו מפני המלחמה, להגן עליה. והנה נסע סוחר אחד מפה לאזוויחוואסט בפולין הרוסית ויפגע שם ביהודי מלודז ובשמוע האיש, כי הוא מרווואדוב, שאלהו, אם לא באו שמה בחור ובהולדה. הבהולדה היא אחותו, בת טובים, שנתפתתה לברוח עם איש ריק ופוחז והוריה בוכים ומיללים על אסונם. בשוב האיש הלום לא מצא את הזוג, כי הלכו ט"נובעגנה. איש מפה, קרוב לאחי הנערה, הלך שמה ובעזרת הפוליציא הוצאה הנערה מהחת ידו ואותו שמו במאסר. צ"ב אבן.

לבוב. (מוסד עברי בשם נברי.) בעירנו עומד זה כחמשים שנה ביהכ"נ גדול בצרף עזרת נשים

ואצלו ביהמ"ד לתורה ולתפלה, וכחצרו הועמד קלוין של חסידים, ובעליה נמצא ביהמ"ד דלמדים וממולו יש חדר-התפלה לאומנים עברים, ומה נפלא הדבר, שהמוסד הכולל הזה, שבו יתאספו לשפוך שיחם רוב מנין ובנין של אחינו אנשי עליה וטובי בעלי-בתי הקהלה, נקרא בפי עמנו "ביהכ"נ סיקטוסקא", ע"ש נכרי. הכנוי הזה מאין כא? יש אומרים על שום שהרחוב שבו המוסד עומד קרוב ונראה אל הרחוב סיקטוסקא, אעפ"י שהרחוב עצמו הוא באמת הרחוב "שינוכי" וכן שמו הרשמי, ע"ש החוקר בקדמוניות שינוכי הנוצרי. וי"א שמפני שהמשפחות הנדיבות הורוויץ ומיועם, שישבו בשעת בנין המוסד ברחוב סיקטוסקא פרוו מהונם חלק גדול מן ההוצאות להקמת המוסד ואך מפני ענותוהם לא הסכימו, שיקרא הבית על שםם. — גם נבאי המוסד יבניהו בשם ביהכ"נ וביהמ"ד ברחוב סיקטוסקא ושלטון קהלתנו היהודי יכנהו בכתבם "synagoga sykstuska" וכך אין להמוסד הרתי הזה באמת שם עברי.

ומפני שאחינו נוחי נפש מיסדי הבית לא חשו בתומהם, שברכות הימים תעשה מזה תקלה להצבור העברי, ולא מצאו נחיצות לדייק בשמא לקרוא המוסד דוקא בשם עברי, הסכ הדבר עתה, שמשמשים בשם נברי. —

אולם בזמננו זה, עת התעוררות עמנו לתחיה, תחיה בשפה, תחיה האומה ביחד עם תחיה הרעיון הדתי, בשום אופן אין מן המוסד והתרבות להשאיר הדבר כמו שהיה, היינו לחקות מעשי נכרים וללקק משלחן זרים, הלא לא אלמן עמנו עם הספר התולדה והעבר, מאנשי שם הראויים שישא המוסד העברי עליו את שמותם? ומדוע יעזבו מקור מים חיים? וכו' ואיך לא נבוש עתה להוליך את נערינו אל בית מקדשנו המעט המוקדש לתורה ולתעודה הנושא עליו שם נכרי? והי' כי ישאלך בנך מחר לאמור: לאן נלך לשפוך שיחנו ביום הקדוש, אנחנו ואמותינו ואחיותינו? הלא תכלם ופניך יחורו... מבלי דעתך מה להשיבו! והנה בחודש תמוז הבא (שנת תרס"ה) תגיע תקופת שמונה מאות שנים למפירת רש"י ז"ל, הוא האיש, אשר הקדיש את מיטב כחותיו וידיעותיו הרבות לבאורי כתבי הקדש שבכתב ושבע"פ, לכן חיבה קדושה רובצת על גבאי המוסד ומנהליו, להקדיש על שמו את ביהכ"נ וביהמ"ד הנ"ל ומאז והלאה יקרא הבית על שמו ושם ר' "שלמה יצחק" יציץ באותיות מזהבנות מעל חומת המוסד לעין רואה, כי מי כמוהו באמת ראוי לאותו איצטלא? ובכבודו המוסד יתימר. — מלבד זה על הנבאים ליסד ביהמ"ד של רש"י אגודה של חברים ללמוד הנ"ך עם פירוש רש"י דוקא ומבחס ישחדו להרחבת ידיעות הנ"ך וספרות רש"י בין הבע"ב. כמו כן שיתדלו הנבאים בצרף ראשי-קהלה לבוא בדברים עם הפקידות העירונית ולהשפיע עליהם, לכנות את הרחוב, שבו המוסד עומד, בשם "רחוב רש"י", כמו שנהגו אחינו אנשי גלותנו בווארמיוז זה מאות בשנים ובנקל יצלח בידם להוציא את מאוים זה לפעולה, ואת שם החוקר שינוכי ועתיקו לרחוב שבו בה"ם העירוניים עומדים. העובדה, להשפיע על דעות העיר, שיכנו את הרחוב שבו יגורו רק יהודים ושבו המוסד ע"ש רש"י ז"ל איננה קשה כמו, אחר שכבר ישנם פה רחובות בשמות עבריים, כגון "רחוב המכבים" לזכר גבורינו, "רחוב מרדכי ברנשטיין" לזכר המוסד חברת "יד חרוצים", שבאותו הרחוב, "רחוב כהן" "רחוב ראפפורט" ו"רחוב מיולם" לזכר הרב מקראקא. וביותר אחרי שבין גבאי המוסד וראשי קהלת היהודית נמצאים אנשי מעשה וקרובים לרשות העירונית, אין ספק כי חפצם זה יעלה בידם. — ולמען הזכיר שמות המנדבים, משפחות הורוויץ ומיוס באולם ד' לדור יבוא, מהראוי, שיחוקו את שמם באולם הבית כביאה ומהם יראו וכן יעשו יתר אחינו, שלבם ער לדבר שבקדושה וישתתפו עי"ן בהרמת קרן ישראל ותפארת אומתנו פה בגולה! וואז יבוש יעקב, ופניו לא יחורו!

פכ"ג.

פאדוואלאטשיסק. פה נמצאה אגודה ציונית בשם "רגל יהודה" המונה חבריה יותר ממאה איש. רוב חברי האגודה הם אנשים צעירים לימים, מסלתם ומשמנם של בני הנעורים המקומיים. ישנם ביניהם גם בעלי השכלה בינונית וגבוהה. כמעט בכל מוצע"ק תערך האגודה נשפי ספרות, הקראה, זמרה ושעשועים הנשאים עניהם חותם תכנית הרוח הלאומי העברי. גם יש אשר אחד החברים או אנשים מומחים לדבר הנקראים הנה מאת האגודה מערים אחרות, ינאמו נאום על איזה ענין למודי פפולרי, מדעי או מוסרי, או על איזה תקופה מתולדות ישראל. גם בית-מקרא יש להאגודה, אשר בו יתקבלו עתונים שונים בשפות אשכנזי ופולין. כל זה טוב ומעולה, יפה ומרנין לב כל איש יהודי המוקיר יהדותו ולאמיותו. ומאשר יקרה בעיני האגודה, רגל יהודה" עצור במלים

לא אוכל מלהעיר את און חכריה הנכבדים על איזו דברים הצריכים תקון ואשר הם לפי דעתי מעקרי עבודתם בתור עברים, ציונים ולאומיים. — עד ראשית שנה האחרים החולפה נתקבלו בבית המקרא הנ"ל כל העתונים העבריים והיהודיים ועתה מלבד "המצפה" לא יראה ולא ימצא שום עתון עברי או יהודי. כמעט לא יאומן כי יסופר. בית מקרא עברי של אגודה ציונית, לאומית בלי עתונים כשפת עבר, בהשפה הלאומית! כמה שהונעת את מחי למצוא טעמם ונמוקם של ראשי האגודה, כי אסרו על העתונים העבריים והיהודיים מבוא בקהלם, לא אוכל למצוא את חידתם. הן האמת נהנה להאמר, כי רבים מחברי האגודה לא ידעו את השפה העברית, אך הלא ישנם ביניהם גם רבים היודעים עברית. גם רבים מיושבי העיר שאינם מחברי האגודה היו באים בשעתם הפנויה אל בית המקרא לרוות צמאונם בקריאת עתון עברי, ומה גם כעת שחללו גולי רוסיא לבוא הנה במספר רב, ובניהם רבים כאלה שחננו על ברכי שפת עבר וספרותה, רבו מאד מבקרי בית המקרא. לבי לא יתנו לחשוך את ראשי האגודה ולהאמין, כי דוקא בשביל גולי רוסיא, חדלו לחתום על עתונים עבריים, למען לא ימצאו עוד חפץ בבית המקרא ויחדלו לבקר, אחרי שלרכם עתונים בשפות אשכנזי ופולין כספר החתום. במדת הכנסת אורחים כיו לא אובה לחשוך את מנהלי אגודת הציונים, כי בזה הלא שתיים רעות עשו: א) לשפת עבר ולהתפשטותה בין בני העיר ע"י קריאת עתונים בהשפה הזאת, אשר כנודע, היא אחד האמצעים היותר טובים והיותר מועילים להתפשטות איזו שפה בין העם. ב) לאחיהם עצמם ובשרם, אשר מפני חרב נדרו... ואם "מונע בר יקבהו לאום", המונע גם מוון רוחני מאומללים פליטי חרב עאכו"כ. עוד על דבר אחד, נכבד יותר מהראשון אחשוב לחוב קדוש לי להעיר כזה. האגודה "רגל יהודה" יסדה פה כעין "חדר מתוקן", אשה בו למדו התלמידים עכ"פ בסדר יותר טוב מאשר ילמדו אותם בהחדרים מהמפוס הישן הידוע למדי; וגם החדר דמתוקן הזה עבר ובטל מן העולם בנזף הקיץ שעבר. אחשוב למותר לבאר ולהוכיח, כי החנוך, חנוך תינוקות של בית רבם, חנוך בני הנעורים ברוח היהדות המהורה הוא העקר היותר גדול בעבודת הציונים. אם כי החדר המתוקן, שכוננו פה הציונים ושעמד על הלז זמן לא כביר, לא עמד עוד על מרום פסקת השלמות ועוד הרבה חסר לו להיותו ראוי לשם "חדר מתוקן" אך צפינו, כי במשך הזמן יתפתח לאט לאט, חסרונותיו ימנו ומגרעותיו יתוקנו, והנה באו הציונים ויבטלו את "החדר" לגמדי. וכן כה וכה ודרכי החנוך בעירנו אבלות מאד. מעבר מזה "בני דת משה" המחנכים את בניהם ללא דעת את התורה, את שפת עמם ואת תולדותיו, ומעבר מזה אלה המגדלים את בניהם בלי דעת העולם ובלי נמוס כפראים כמדבר, ומאלה וגם מאלה הצא היהדות האמתית וידיה על ראשה. ואלה היודעים מה חנוך בניהם דורש מהם, אין לאל ידם להפיק זממם באין בעירנו בית-ספר או "חדר" כזה, אשר בו יוכלו בניהם לקבל חנוך הגון ברוח היהדות משאת נפשם. אל זאת על הציונים לשים לב, לבלי לזלזל בחובתם בנידן זה ואל ייקר כל קרבן בעיניהם למען הגיע אל מטרותם. עליהם לצמצם את כל כחותיהם ולהשתדל ליסד עוד הפעם את החדר המתוקן על בסיס נכון וקיים ולהתאמץ בכל עת לשכללו ולהביאו למדרגת השלמות ואם רק יחפצו זאת בכל לב אין לך דבר העומד בפני הרצון ובוראי עשה יעשו וגם יבול ויבולו וחפץ ה' בידם יצלח. אל נא יהיה דבר זה קל בעיניהם, כי כל עתידות עמנו ותקוותיו תלויות בחנוך בנינו. על הציונים בכל מקום שחם לזכור זאת.

אלעזר ראבינאוויטש.

מכתבים מרומניא.

בתי-הספר למלאכה ברומניא.

במה דיו נשפך, במה קולמוסין נשברו על שאלת המלאכה בישראל ועוד לא נמצא לה פתרון. עד כמה עמלו סופרינו לחבב את המלאכה על בני עמנו, ובכל זאת עוד המלאכה בזויה בין כל קצות עמנו, כי גם עתה לא יתחתן בעל הבית הגון עם בעל מלאכה. אולם אם נתבונן היטב אל מצב שהי המפלגות בישראל ברומניא: הסוחרים ובעלי המלאכה, אז נכין סוד הדבר הזה. רוב הסוחרים היהודים ברומניא למדו בילדותם בחדר, אח"כ בקרו את ביה"ס וישתלמו גם במדעים שונים, ובראות הוריהם, כי לא יצלחו להיות לרופאים ויספחום אל המסחר. ממילא מוכן, כי אנשים כאלה, אשר למדו מעט או הרבה ותמיד נמצאו בחברת אנשים

מכתבים מארץ ישראל.

ירושלם. ציון במר הבכה וירושלם תתן קולה, בי עלה המות על אחד מארזי הלבנון אדירי התורה, בכור הרב הגאון הצדיק מוה"ר אליהו דוד תאומים ראבינוויץ זצ"ל, ראב"ד עדת האשכנזים בירושלם וממטע הה"ג חכמי עדות הספרדים והאשכנזים בירושלם נכרו, כמול מלאכה ובל החניות נסגרו ובעלי מלאכה שבתו ממלאכתם וקהל גדול של עשרת אלפים איש נהרו אחרי מותו, לחלק לו כבודו האחרון ויגדלו המספר בחוצות ירושלם. גיית המנוח הובאה לבית הכנסת הגדול "בית יעקב" וספרדים רבים מעדות הספרדים והאשכנזים הספידו אותו כהלכה וכל העם הורידו כנחל דמעה, כי אכדנו אבדה, שאין לנו תמורתה וחבל על דאברין ולא משתבחין! המנחם ציון ינחם את כל המתאבלים עליו, — מירושלם והסביבות נשלחו שבעת אלפים אנשי חיל צבא-דרוף לערי הימן שמרדו בשלמן, גם השר הפחה מצביא אנשי הצבא הלך עמהם. — הארון אליהו ספיר, שהיה מנהל הבאנק הציוני בירושלם, קבל משרת סגן הארון לונתין בבאנק הציוני ביפו. והארון לוי והארון לובכסקי התמנו להיות מנהלי הבאנק הציוני בירושלם. — לתקנת העיר ירושלם, לנקות האויר ולהיות להמסה נגד השמש וליפית העיר ימעו אילנות משני צדי הדרך משער יפו עד בית החולים של הממשלה ויען כי צריך מאד מים לטובת בני עירנו בקש השר פחת ירושלם רשיון מאת הממשלה להביא מים חיים לירושלם מערוב אצל חברון. — סיר שמואל מונטנו כקר את עירנו ויתמהמה פה כחמשה ימים. — בבית הספרים "מדרש אברבנאל וגנוי יוסף" בירושלם התאספו קהל גדול לשמוע דרשת עורך ה"השקפה" מר בן-יהודא ע"ד פעלו של הרמב"ם וע"ד שינואיו ומחרימיו ושורפי ספריו, הדרוש היה יפה נעים מאד. — השר הקאנסול לממשלת רוסיא בירושלם בקר את הרבנים בירושלם. — החרף הזה קשה מאד פה. כי הקור חזק וגשמים רבים מתמידים לרדת וזה שנים רבות, שלא היה חרף קשה כזה. — כחוף הים ביפו נשברו שמנה עשרה אניות קטנות והים סוער מאד. — מחלת השנית — סקארלמטין — עוד לא חדלה בעירנו ומצב העניים החולים רע מאד. ה' ירחם. — ממעם הרבנים הגאונים נברו "כמול מלאכה" וקהל גדול מאד התאספו לבתי הכנסיות ובתי המדרשות ויתפללו אל ה' כי יסיר המחלה מעירנו וירחם על כלל אחינו שבגולה הנהונים בצרה גדולה ובעד שלום אחינו העומדים במלחמה הן ביב והן ביבשה, ויקראו סליחות והושענות ויתקעו בשופר ובעלי מוסר ירשו לפני הקהל הגדול הזה

מנדל קרמר.

פשע ומקדשהד בסרביא. בימים האלה נגמר בכלגרנד דין באלוגרזימטש, שהיה סופר המדך, ויוציא דבות רעות על המניסטרס פאשימטש ופאטישו ועל המדך עצמו. כי לקחו שחד, וכי נתנו שחד לצירי מועצת הממלכה, כי פאשימטש פשע בארץ מולדתו בעבדו בסתר למוכת בולגריא ולרעת סרביה וכי המציא ליד המלך שלשה מיליונים דינר בסתר. משפט באדוגרויטש נגמר למאסר שלשה חדשים ולשלם קנס שש מאות דינר. הענש הזה קטן מאד לעמת הדבה שהוציא. המישפט עורר תמהון רב מאד ויעץ בושה ובלמה על בית המלך ועל ממשלתו.

*

נגבת נפש. בחדש כסלו שנה זו נגנבה בלידה נערה יהודית בת י"ב שנה מבית אביה בכפר סמוך לרמ-ביצא ותוכא לבית הניירות ברחוב פיעקארסקא בקראקא. האב השכול לא יכול להתנחם וברוב עמל ותלאה נודע לו לפני שבועות אחדים, כי בתו הקטנה נמצאת כשבי בבית הניירות "הקדושות". בהיות הנערה פחותה מבת י"ד שנים, שאין לה הרשות להמיר דתה מדעתה, הרי זה נגבת נפש ממש. האב פנה אל בית הדין המחוזי בדמביצא והוא פסק, כי הניירות מכרחות להוציא מידן את הנערה השבויה. בפסק ב"ד זה הלך האב לקראקא ובהשתדלות עורך-הדין ד"ר רפאל לאנדא, העוסק בחפץ לב בכל עת בפדיון שבויים כזה בלי כל שכה, ובעזרת שר הפוליציא יועץ החצר שטארלאו נשלח קומיסר אל בית הניירות ויוציא בחזק יד את השבויה וביאנה אל בית הפוליציא ומשם הושבה אל בית אביה.

שוד. בן המצב פייבל ניער מסניאמין הכך לכפר לקנות שורים. בשוכו פנשו בו שני נערים נוצרים וציאו עליו, שאם לא יתן להם את כספו יהרגוהו בטומות כרזל אשר בידיהם. הבחור נתן להם את כספו ארבעים כתר והשודדים ברחו. בסוף נתפשו ביד השוטרים. — ביא-גיעלניצא פרצו שודדים אל בית מרוח של יהודי ויכו אותו ואת אשתו ויגזלו כסף ותכשיטים. — אל בית בעל הנכסים גאלדשטיין בכפר סמוך לדברצין נכנסו בלילה חמשה שודדים מתחפשים בכנדי נשים ויאסרו את בעה"ב ובני ביתו בחבלים ויגזלו כספו 360 כתר. — בכפר אצל יעזיערזאני התגפד אכר על יהודי עובר אורח לגזול כספו ויחפש בכנדי ויסחבחו במיט חוצות ולא מצא מאומה.

תשוקה למעשי רוסיא. באספת סטודנטים אשכנזים בוויין הביעו אחדים את הצורך לעשות חוק לבלתי הכנים תלמידים יהודים לאוניורזיטאות רק עד שעזר ידוע כמו ברוסיא, לעומת זה ענו אחרים: אם ימירו היהודים את דתם למען יכניסום. מה תועיל הגזרה? הנה בן, לא תועיל אף המרת דת להסיר שנאה. זה טוב מאד. ידעו נא יהודינו הדוחקים עצמם לרשות שאינו שלהם, כי אין הפע בהם שם. ובתוך אנדות הסטודנטים האשכנזים ישנם יהודים השומעים עלבונם וכל זאת הם דבקים בשונאייהם ואינם מתרעמים. הסטודנטים הציונים יתאספו לערוך מחאה. ההצעה הנ"ל התקבלה.

תוצאות מרמה — הליל השם. במחוזות צפון מזרח אונגריא, אשר שם קהכות של יהודים אדוקים הרבה, באה שואה ושבר גדול על היהודים וכל כבוד היהודים האדוקים חולל ע"י רמאים, יששחררו עצמם מעבודת הצבא במרמה ובשחד וידמו שלא תגלה תרמותם ופתאם התגברה השנאה ליהודים בארץ ויתחילו לחפש בהם חטאים. את המרמה עשו מנהלי המטריקל בשחד. כאשר מסרו את רשימות המטריקל לשרי המחוזות לתכלית הקריאה לבדיקת הצבא, שנו את שמות האנשים לשמות נשים. תחת אברהם כתבו אברהמה, תחת ברוך ברוכה, או תחת נתנלי נפתליה ותחת התאר זכר כתבו נקבה. או עשו כך: נערים בני ט"ז וי"ז שנה לקחו תעודה מאת מנהל המטריקל, כי לא נכתבו בספר הנולדים בהולרם והם עתה בני ב"ה שנה. במקח שוחד עשה הפקיד עצמו כמאמין לדבר ויציעם לפני הועד. בתור בני ב"ה שנה היו חלשים וקטנים ביותר ויצאו לחפשי. מספר המשוחררים מן הצבא במרמות באלה במשך שנים רבות עולה לעשרת אלפים. לפי השמועה שיפרסמו האנטיסמיטים. המניסטר

בני תרבות, יודעים להתהלך עם הבריות; ואולם בעלי המלאכה הנם ע"פ רוב רק בני דלת העם, אשר אחרי התגוללם מקודם באיזה תלמוד-תורה נמסרו לחיט או לסנדלר, והנער, בן השע או עשר שנים, בכניסתו לאומן לא במהרה יקרב אל המלאכה, כ"א עליו להשלים מתחלה חוק למודו אצל הגברת, לשפוך את סיר הרחצה, להיות אומן לעולליה, לשאת אחריה את סלה אל השוק וברנעי מנוחה ישרת את החניבים והוא מטרה לחצי מהתלותיהם. וכעבור זמן יתנווהו בעבודה וישב בין כל החניכים, בורים ורקים במה, אשר יתעסקו כל היום רק בנבול-פה ובלצנות. דעת לנכון נקל, עד כמה יכלה חנוך כזה את הנער מבשר עד נפש. מובן מאליו, כי אנשים כאלה אינם מן הישוב ובעל נפש יפה לא יבוא כדברים עמם.

את כל זה שמו אל לבם טובי עמנו ליסד כתי חנוך למלאכה לבני העניים ברומניא, ולמנות עליהם מורים ומשגיחים, משבילים, אשר ילמדו מלאכה עם דרך ארץ, שפות ומדעים הנחוצים לבל אדם, ישגוהו על חנוכה המוסרי וישרישו בלבם מדות טובות וישרות, למען יולד לנו דור בעלי מלאכה, אשר יהיו לנו לכבוד ולתפארת. לע"ע אין כתי למוד מלאכה כאלה חזון נפרץ בארצנו, ורק כית החנוך למלאכה, "מקבת" (Ciocanue) מבוקרסט יהנוסס, אשר על אדוהיו הנני מדבר במאמרי זה.

הבית הזה נוסד בשנת 1898 בהשתדלות הגביר ה' אדאלף סאלאמאן ואנשים אחרים, שראו את הסרון בתי החנוך למלאכה בעד אחינו ברומניא. הנכיר אדאלף סאלאמאן החל לאסוף נדבות קטנות וגדולות בין גבירינו ועשירינו ברומניא, ובצרוף הנדבה של ארבעה עשר אלף פר. מחברת יק"א אשר בפארוי קנה תיכף שטח אדמה ויבן את הבית הנ"ל, אשר אחרו הגמרו עוד נשאר חיב להבאנק הרומני מבוקרסט סך 19,452 פר. בירח נאוועמבער שנת 1898 נפתח הבית מאושר ממעם הממשלה בשתי מחלקות. א' חרשת המסגר, ב' חרשת המתכת, עם ל"ב תלמידים ושני מורים, ובראות המנהלים, כי עד שנת 1899 נוספו התלמידים, עד מאה וארבעים, יסדו עוד מחלקה אחת לחרשת עץ, ויבאו חרש ראשון (פרימייסטר) בעד בית הספר את הארון גוסטאו טרופיל, אשר גמר חוק למודו כביה"ס. (Kunstgewerbe), אשר בדרועדען, והוא הוא גם המורה למלאכת הציור והחקוק, גם הביאו עוד מורה אחד לשפת אשכנזי, ולמנהל ביה"ס הוקם האיניור אדולף דאוידאוויטש.

מספר התלמידים כביה"ס הוא עתה במאתים וחמשים, ומורהם תשעה. מלבד ידיעת המלאכה ילמדו רומניה, חשבון, פיזיק, תורה בנין המבונות (מעבאניק), חכמת המדינה, חכמת מעבנולוגיה, נהול פינאסיס (בוכונג), מלאכת הציור והחקוק, כתיבה יפה, דברי ימי עולם, חקר גלילות הארץ, שפת אשכנזי, שפת אנגליא, ושפת עבר.

התלמידים יחלו עבודתם כביה"ס בשעה 7^{1/2} בבקר ויצאו מביה"ס בשעה 6^{1/2} בערב. ארוחת הצהרים יאכלו בבית התמחוי, אשר אצל ביה"ס, חמשה עשר באן מחיר ארוחה אחת. ולבני העניים הנתן ארוחתם חנם און כסף, כן ינתנו להם כגדים, נעלים וספרים.

עד היום בקרו את ביה"ס המדונבו; אסטרוג, ציר האליאניץ וחברת יק"א מפארוי, ד"ר בלוישטיין מנו-יארק, הארון וואטשהארן מוואשינגטאן, המנוח ברנד לוד מפארוי, הגבירים ווייוענגריין, געלבער וגאלדענמהאל מיאסי, המיליונר חלפן והפרופסור דוד עמנואל מבוקרסט.

המפקחים על הבית הזה הנם: הגביר אדאלף סאלאמאן, יושב ראש, והנכירים: זשאק ארינשטיין, זימנונד ארינשטיין, ד"ר יאסלאוויטש, ע. פראגער, ראוען ושטאדעקער חברי הועד, המפקחים יתנהגו עם הנערים כמדת החסד והרחמים כהורים רחמנים עם בניהם. ישנם איזו אנשים המוצאים מגרעות בלמודי המלאכות עצמם, אבל אין לנו רשות לבקש חסרונות חומריים בבית נכבד כזה, אשר לע"ע אין כמוהו בכל דחבי ארצנו ועלינו לקוות, כי הזמן יתקן את הכל לטובה.

נקוה כי מן הבית הזה יצאו אומנים טובים ומשכילים עברים, אשר יתנהגו ע"פ רוח היהדות, כי מורה הדת הנהו הרב המטיף ד"ר בעק מבוקרסט, יהודי נאמן לעמו ולדתו ולא יעזוב שום מקרה הכא לידו, להוכיח את תלמידיו אם יקלו מעט בכבוד הדת, ודבריו הנחמדים הנאמרים ברגש ובלשון למודים יפעלו פעולה עזה על לבות התלמידים, אשר יאהבוהו ויבכדוהו ואת תהלתו יספרו. נקוה כי הבית הזה יהיה לתהלה ולתפארת בין אחינו ברומניא.

לוי סג"ל

(מנהל ביה"ס פה וואסלוי)

מחורב ומרחוק.

נגבת כסף ממכתבים. בקראקא נגנבו זמן רב שטרי כסף, שבאו במכתבים מאמריקה לאכרים בגאליציא מאת קרוביהם אשר שם. בבית הדואר הוצאו שטרי הכסף והמכתבים נקברו באדמה על חוף הוויסלא. החשד נפל על הפקיד לאנדפריד ועתה היה גמר-דינו. משפטו נחרץ למאסר קשה לששה חדשים ולצומות.

המטבח בקוקו. אחרי המטבח בקישינוב, שהכינו מגיני הממשלה הרוסית, פרושוואן וסיעתו תחת חסות המניסטר פלעהווע, אסור היה לעתוני רוסיא לגלות את סכת הרצח. עתה אחרי המטבח בקוקו יגידו העתונים ולא יכחרו, כי סכת ההרגה אינה שנאת דת ולא שנאת הגזע וגם לא התחרות אקונומית. הסכת האמתית היא אותה הסכה, שגרמה את המטבח בקישינוב ובהומל. לעיני השוטרים והצבא טבחו המטרים יותר מאלף ארמנים, השלשון המקומי לא אבה תת עזרה, כי בן חפצו מגיני המלכות מכלי אשר שאלו את פי הקיסר הרוסי, אם הוא רוצה בכך. המטרים והארמנים בעיר חיו בשלום, לא היתה ביניהם שום תגרה, אבל מכיני המטבח הביאו מטרים פראים מחוץ, שהפיעו ביניהם שמועות שקר, להעיר חמתם על הארמנים, שאינם מאמינים במחמד נביאם. לרוסים, לפרסים וליהודים לא עשו מאומה, כי עליהם לא נצטוו. וכל הכעס הזה על הארמנים הוא, על אשר לא יכלו להתנחם כאשר גזלו עריצי הממשלה מידם את נכסי הכנסיה.

הזקנים לפי הערך יותר ממספרם בקרב עם הארץ. יותר ממהציתים יודעים קרוא וכתוב, בעשר השנים האחרונות ככלו שם ארבעים יהודים את הדת הנוצרית היונית. מקרה לא טוב במאראקא. במגזיר, עיר במאראקא יושב יהודי נתין אנגליא, נאמאן שמו, פקיד צרפתי הכלים את משרתיו היהודים והמה לא החשו ויתעללו בו וירימו עליו יד. רדבר הזה יעשה רושם רע בספריות הממשלה בצרפת. תחת חסות צרפת קוו היהודים למצוא מנוחה מאויביהם ולהציל מן הגזרות הרעות וע"י הסכסוך הזה יגרע היחס בין פקיד צרפת ובין היהודים. מקרי האכזריות והתועבות הנוראות באפריקה התיכונה של צרפת יורונו, כי לא בצרפתים בצרפת הצרפתים באפריקה, ואם ישיגו בצרפת רושם רע מהיהודים במארוקו תכזב כד תוחלת אחינו.

גורי היהודים באמריקה. במשך חדש יאנואר באו לחוף ניו-יורק 10,248 יהודים, רובם נשארו בעיר ניו-יורק. בחדש יאנואר בשנה שעברה לא באו לאמריקה רק המשת אלפים יהודים.

עם עקש תפתל: גראף ק: יאנקל חביבו, התחפין לקנות ממני מאה בור חטים? יאנקל: מדוע לא? בכמה הכור? - גראף ק: בשבעה ומחצה. - יאנקל: טוב, ומתי תמסור לי הסחורה? - גראף ק: רבא לי את הכסף ביום א' ואמסור לך התבואה ביום ב'. - יאנקל: לא ארני, לא אחלל את שבתך, אתה תמסור לי את החטים ביום ב' ואני אשלם לך ביום ג'.

מנהגי הועד המנין על נודדי רוסיא ברישא מביעים בזה ברכת מז"ט לחכרם האהוב מר שמעון קאננער לנשואיו את מרת אסתר העניי מאיסטריה, ישראל ליפמאן הורוויץ, מענדיל עקשטיין, יחיאל ווייסמאן, ליבוש וועקסלער, אברהם טוכפעלד.

יעקב שמערנבערג מסניאטין מכרך את רעו מר שמעון נאטטעסמאן בן הרה"צ משה בברכת מז"ט לחתונתו עם מרת ראצה מארילאס בת הה"ג מבוצעצא ונודב לכבודו 60 הלך לה"כ.

הננו מברכים את רענו מר צבי טויב לארוסיו עם מרת וויטא סריע גער מרודול.

מאיר סאפיער, אפרים ראקאווער בדעמביצא. ברגשי ידידות הננו מביעים ברכת מז"ט למח' מר שלמה אלכסנדר סופר בה"ג מוהרש"ם זצ"ל מקראקא לחתונת בנו מר בנימין רוב עם מרת שיינדל רחל האדאראוו בכרדיטשוב ונותנים לכבודו שני כתרים לקה"ל נתן נטע שענהפעלד ורעיתו.

הננו מביעים ברכת מז"ט למר יוסף פריעד מוויזשניץ עם מרת חיה קוטנער מטלוסא לחתונתם ונודבים שמונים הלך לקה"ל. משולם שערט, משה גאסטער.

עם היהודים. בעבור ההמון ברחוב אייבאזוב, השליך אבנים אל בתי היהודים. אל אחד המעונות - אשר זה לא ככיר יצא משם השכן היהודי ועתה גרה שם הנסיכה טומאנובה החולה - עפו הרבה אבנים כבדות והחולה היתה שרויה בפקד כל אותו הלילה. במעון רופא הצבא אלקסיוב נשכרו ג"כ ב"משנה" כל החלונות. הרבה רוסים הוכו ויצאו לחפשי רק כאשר העידו העובדים, כי לא על בני ישראל ימנו. ולהפך, הרבה יהודים נמלטו. כי לא נכרו כפניהם שהם יהודים. - מהיהודים לא היתה כל סבה למשוך עליהם המת הממשלה. בין הפועלים השובתים לא היו יהודים רק כשלשים אחוזים ממאה. נערים העובדים בבית הרשת המבט והפוליציא מצאה לנכון לגרות את חנת דנוצרים ביהודים, למען הסר חמה מעל הממשלה. הפולנים היהודים, בפולין הרוסית עמדו הפולנים היהודים (לבלי החליפם עם היהודים הפולנים) בנסיון גדול. רוב הסטודנטים הפולנים עשו אמור ואינם רוצים לבקר את הגמנויות עד שתיי שם שפתם הפולנית השפה השלטת. אבל ישנם פולנים, שהסכינו עם גורלם ולא ירגנו והם שולחים את בניהם גם עתה אל הגמנויות הרוסיות ולעומת זאת היהודים כלורו נאמנים להפולנים המורדים ואינם שולחים את בניהם אל הגמנויות.

נאקת אסירים. באכזריות מיוחדת תתהלך הפוליציא בפולין הרוסית עם האסירים היהודים. אל התאים, אשר יהודים אסורים שם, תשלח הפוליציא קוזקים שכורים ותתן להם רשות לעשות לאסירים ככל אשר יחפצו. הקוזקים ירדו שמה ויתנפלו על האמללים כחיות טורפות. נאקת חללים תשמע בכל עת מתוך חורי בתי האסירים. היהודים והארמנים. הארמנים אינם אמנם מאוהבי יעראל. כשהשנים כסדרן מצטיינים הארמנים התגרנים כהיונים כשנאתם ליהודים. אך עתה הרי הארמנים והיהודים אחים לצרה. צורר אחד ידרוף את שניהם יחד ובכלי-ינשק אחד וכתהבלה אחת מתנכלים להרע לשניהם: בהסתת ריקים ופחוזים, חלאת האדם נגדם, למען הסב עיניהם מן העושק והמרצח הכלליים. היהודים בהומל, ששתו את כוס התרעלה מיד הבוורקומיה הרוסית, נהרגו הוכו, נבזו ויעמדו ככל זאת על ספסל הנאשמים, יען אשר הגינו על עצמם מעט, כראותם, כי אין הממשלה רוצה להגין עליהם, היהודים האלה חמלו עד הארמנים בקומו. ששתו עתה את כוס התרעלה אחריהם. היהודים מקבצים כסף, לתמוך בידי הארמנים השדודים והכסף נקבץ במדה מרובה והכל נותנים.

היהודים בסרביא. לפי רשימות העתון ל"דמוגר" פיה ול סטאטיסטיק של היהודים יושבים בסרביא 5729 יהודים. מחציתם מדברים שפות סלבויות, 1544 מדברים ספרדית, 1097 מדברים אשכנזית ושפות אחרות 462 מדברים אוונגרית. מספר הנולדים מעט הוא בקרב יהודי סרביא, כמו בקרב יהודי ארצות המערב, אבל מספר

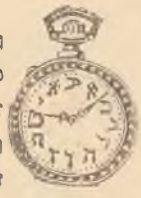
לצבא המדינה התפלא כימים האחרונים, כי במחוזות האלה קמן מספר הלוקחים לצבא מאשר בכל המחוזות בארץ וישלה פקיד להקור ולדרוש ויגל את כל התרמית. וליהודים יגון וקלון. לפי שמעות הנאות בעתונים קבצו היהודים שלשים אלה כתר, לשחר את הפקיד ולא אבה לקחת ויתנכלו עליו להמיתו בסם המות. את השמועה הזאת האחרונה כרו כפי הנראה שונאי ישראל ופרסמות, להעלות חמה ולהעשות קלון על כל היהודים. כל אלה, שהשתחררו במרמה, יוקחו עתה לצבא ויעבדו חמש שנים ובנהלי המטריקה והפקידים וישלכו הכורה.

הד הפרעות בקייסיוב. ביום הראשון לה"ז נגשו שופטי הפאלאטה לשפוט את הנאשמים ברציחת משה סיגעל ברחוב איזמאילובסקה, ולא מצאה הפאלאטה אותם לחייבים ותצדיקם בדין, תביעת האלמנה, אשת הנרצח באסיע קיגעל בסך שלשת אלפים רובל הושבה ריקם. להנרצח היתה חנות באקאליי ברהוב הנזכר, לכי והפצי ביתו היו של איש אמיר, ואחרי אשר נהרג האיש בביתו שרדו ושללו את החנות וכל אשר בבית שברו ורמסו הרוצחים ולא השאירו מאומה.

הפרעות ביהודים בפראודוסיא. מכ"ע "וואסח" מביא קטעים ממכתב, שקבל מפראודוסיא ע"ד הפרעות: "בעל הרושת המבט דאוורוב (פאבריק "סאמסון") עזר גם עזר כפועל להפורעים, כי גרש במקל את היהודים, שחפצו להסתתר בכנין "פונטאנה" מפני ההמון הרודף אחריהם. האיש הצעיר אקסנפלד (שהלך לתת הוראה לתלמיד) הוכה על המגרש באבן, ואחרי שעות אחדות של נסיסה ביסורים מת. היש עוד להוסיף, כי הרוצחים דארוויים לא נתפשו עד היום. למרות שהדבר היה לעיני הפוליציא? דרך הרחוב הראשית עבר יהודי זקן עני. דמון פורעים התנפלו עליו. ואחרי מינוטא כבר שכב על הארץ מוכה ומתבוסס בדמיו. חטוף חטפו אל כל הנפגש ראשונה, ובהכירם בו שהוא יהודי הכוהו מכות מות. כל היום היתה העיר לחרדה. בערב העתיקו היהודים האמידים ביותר את משכנם לבתי האכסניא, ואת בתיהם השאירו הפקר. רבים נסעו אל התחנות הקרובות, וכמה עזבו את העיר לעולם. רק האנשים, שאינם אדירים הוכרחו להשאר בבתיהם. כמעט ערב היום ובירכתי העיר החלת תהלוכת היחפים, ולא נלוו: שבירת החלונות, מכות לכל הנפגש, בזת ההניות. המסתתרים בבית האכסניא, נשארו שמה שני מעל"ע. הפורעים לא היו חסים עליהם גם שמה, ואולם האכסניות היו מלאות מפה לפה קרובי האופיצירים מפורטאדטור, שבאו לפגוש את הארחים ביום המחרת. קשה לשער איך היתה מתגלה פראות ההמון השואף לדמים - כשעה שהפוליציא לא פעלה מאומה - לולא בא הגניירל סטסל, שהסב אליו תשומת לב הפחוזים. וישכחו לע"ע את היהודים. לא נמלטו גם מ"שגיאות" מצד הפורעים: יש אשר הרוסים נשאו יחד

SINA PELZ, KRAKAU
Gegründet 1873. Oesterreich.

אין ליעפעדע ציאניסמען-אוהרען אנקער רעמאנטואר, גענויא דעגולירט, מיט מגן-רוד אבייבען א 3.25 פל; ציאניסמען-קעמטע מיט בילד הערצלם פיינסטע אויספיהרונג א 60 קר; ציאניסמען קראוואט-נאדעלן פיינסטע ארבייט א 15 קר; גראסמעס פאבריק-לאגער פאן אוהרען, גאלד, זילבער עם כינא-זילבער, מוויק-ווארען אונר אנדערע בעדארפס-ארטיקעל מיט שטוי-נענד בילליגען פרייזען. עקספארט נאך איבעראלל. אויף פערלאנגען שיקע איך איללוסטראציע פריי-קוראנטע מיט צירקא 2000 איללוסטראציען חנם אין כסף.

ניי אייגענעריכטעטע קראקויער
כשרה דאמפפועלנוואארען-פאבריק
 מיט דער בעסטען מאדערנסטען מאשינט, ערציניט שענע, פרימא סאלאמי, וועראנעזער, ברוסט, שינקען, קרענוויסמל א. ו. ו. פערזעהען מיט הכשר של הרב הגאון דפה שליט"א, עמפפיעהלט צו בילדינגסמען פרייזען. אויף פערלאנגען ווירד פרייזקוראנטע עם הכשר איינגעשיקט.
מנחם מענדל גראזער.
Emanuel Glaser, Dampfselewarenfabrik
 KRAKAU, Bozogo-Ciala 8.

קאנצערט-גראממאפאן אונד פאנאגראה.

רעיוגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העבראישען פלאטטען אונד וואלצען נור אין אונטערציכענעם ספעצאלהיי צו בעציעהען. עכטער קאנצערט-גראמ-מאפאן, מיט 5 פלאטטען גראמט, נור 40 פל. פארציגליכער פאנאגראף, מיט 5 וואלצען גראמט, נור 8.90 פל. פרייזקוראנטע גראמט אונד פראקא. ערסטעס ספעצאלהייז פאן עכטען גראמט-פאנען אונד פאנאגראפען ען גראם עט ען דעטאיל.
Josef Wechsler, Krakau und Warschau.
 (in Krakau: Grodgasse 71).

גימנאזיום עברי.
 צו יקסיצו התלמידים לקח טוב צונקרא, ש"ק ופוסקים ציחד עם כל הלמודים, אשר ילונדו צגנוניות אשר להמונשלה ויחונכו צדתנו ואמונתנו הקדושה הונקורה לנו. ובקוף השנה יקצלו תעודות, אשר יסוו צנרכן לכל דבר לתעודות הגנוניות אשר לנונשלה. לנוחכלים כסרים צוזול ולהסגהה ונועולה ידאג הרצ ראש ציה"ק. גם פולנית ילונדו סס. התלמידים שאינם צקיאים צשפת אשכנזי ונוכרחים להכנס פה לנוחלקת-ההכנה (פרוגינאזיום) שעה חדשים קודם התחלת שנת הלמוד וסס יכולים להתקבל לי וסס תעודה ונצ"ק.
 האדרסה: **Rabbiner Dr. M. JUNG, Ung. Brod (Mähren)**

פיר פוריס-נעשענקע

הערצל-ביבליאטהקע

אינע ציערדע פיר יעדע יודישע פערטייג-אונד פרוואטביבליאטהקע. דיעוועלכע אומפאסט פאלגענדע ווערקע:

דער יורענשטאמט 120 קראנען, אלטנולאנד 2.40 ק. ראס נייע גהעמט 2.40 ק. דער באוועלער קאנרעס 30 הל. געזאממעלטע פעליעטאנס 12 ק. פיליאפישע ערצעהלונגען 5 ק. דאס פאלאס בירבאן 6 ק. זאלאן אין לידען 2.40 ק. אונזער קאטהען 2.40 דיא גלאסע 1.20 ק. מוטטערזאגלעך 1 ק. דער פליכטלינג 24 הל. 5 קאנגרעסערען 80 הל.

היעצו קאממען אויסערדעם דיא מרויער-אויסגאבען, נאך הערצל'ס מאד, פאלגענדע צייטשריפטען:

אסט אונד וועסט 1.80 ק. דיא וועלט (8 נומ.) 90 הל. דיא יודישע וועלט 20 הל. דיא וועלט האפנונג 40 הל. דער יודישע ארכיווער 10 הל. שלמיאל 30 הל.

פערנער: 1 הערצל-פארטרעט אין ליכטרוק 4 ק. 1 פאטאגראפיע פון הערצל'ס בעגרעכעניס 1 ק. 50 מאטיריעלע הערצל-קארטען אין 12 סאן. 2.50 ק. 1 ברויערע-שווערער מיט הערצל-פארטרעט 1 ק. 1 הערצל-גארניטור כעשטעהענדר אויס קראוואטע-נאדעל. מאנושע-עקקעפעע, בראזשע אונד איהרע-אנהענגעל מיט כילד פון הערצל 4.60 ק. צוואסטען 53 84 ק.

אום דען פערטייגען אונד געוויננענע-אנאסטען דיא אנשאפונג דער הערצל-ביבליאטהקע צו ערלייכטערן, זינד וויר כערייט, דיעוועלכע ביי אנצאהלונג פון 10 ק. אויך געגען מאטאטליכע טיילצאהלונגען פון 5 ק. אבצוגעבען.

בייא בארעצוג 10% נאכלאסס זאם אנשאפונגספרייז. יעדער, דער צעהן קאמפלעטע ביבליאטהעקען אבועצט. ערהאלט אלס פרעמיע אינע הערצל-ביבליאטהעקע גראטיס.

יער גם אנגעפיהרטע ווערק קאנן אויך איינצעלן בעצאגען ווערדען פערטייגסביבליאטהעקארע אונד קאלפארטירע ערהאלטען האהען ראבאטי

Verlag «Zion» (Samuel Inslicht) Wien II/3 Untere Augartenstr. 9

אינע הערצענסזאכע

פער-לאנגט אין אללען מראפיקען נוד **ה. ל. שפיטצ'ס**

ציגארעטטע-הילזען אויס קראקוי. אינע גראסע אנצאהל יודישע ארכיטער פינדען דא איהר בראט, וואבני די קווא-ליטאט, זאווי די אויספיהרונג קיינעס-וועגס אנדערען נאכשטעהען. זוכט דאך ניכט בלאס דעם פאראורטיילס וועגען יוסט פרעמדע אדער אויסלאנדישע פאבריקאטע, וועלכע ביי דערזעלבען קוואליטאט טיערער קאסטען. די העררען ציאניסטען מאכען איהר בעזאנדערס אויפמערקזאם, דאסס איהר פאן יעדער שאכטעל אינען קרייצער דעם נאציאנאל פאנד צופיהרע.

Aron Geller
Baumwolle-Garn-Fabrik
Bohorodeczany (Galizien)

ליעפערט צו בילליגסטען פרייע זעהר פיינע אונד ווייכע **בימוואלגארנע** פערשיעדענע סארטען, וועלכע בעזאנדערס פיר שמירקאשינען זעהר געאייגנעט זינד. ביטטע אום פראבעכעשטעללונג.

Wyd.: Naftali Hof. S. M. Lazer.
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu

Rzeczywiście najlepszym ze wszystkich dotychczas do prania białozniny i bawełnianej używanych środków jak mydło, soda, proszek etc. jest Schicht'a nowo wynaleziony

Ekstrakt do prania i namaczania

Marka

„Pochwała gospodyń“

Zalety:

1. Skróca do połowy czas potrzebny do prania.
2. Zmniejsza robotę do czwartej części.
3. Używanie sody staje się zbytecznym.
4. Białozna jest czystsza.
5. Jest dla rąk jakoteż dla białozny zupełnie nieszkodliwy zaco ręczy podpisana firma.
6. Jest tańszy przez swą nadzwyczajną wydajność od wszystkich innych środków do prania.

Po jednej próbie okazuje się powyższy ekstrakt dla każdej gospodyni i praczki niezbędnym.

Wszędzie do nabycia.

אהנע האנבורעני.

מאכע היעמיט בעקאנט, דאסס איהר מיר אינע

נייע כשרה זעלכווארע-פאבריק

אינגערניכטע האכע, מיטעלסט דאמפפע-מריע, מיט דער נייעסט מאדערנעסטען מאשינען, ערציגע וואונדער-שעהנע פרימא סאלאמי, וועראנעזער, ברוסט, שינקען & קענעוורסטעל אזויו, פערזעהען מיט הכשר של הכיד"צ דפה ומכמה גאוני זמננו, מיט שמוינענע, נאכשטעהענדען בילליגען פרייזען. אויף וואונש ווערדען בייא דער ערסטען בעשעלונג אויך הכשר בייגעפאקט.

פרייע אב פשעמישל געגען נאכאהמע, בייא אכנאהמע פון מינדעסטענס 5 קילא.

K. H.	פער 1 קילא	K. H.	פער 1 קילא
2 80	כראטען אדער ראסכעקע	1 80	פאלנישע וואורסט
	פשעמישלער וועסט	2	פשעמישלער
2 70	פאללער	2 60	סאלאמי I פיינסט
3 20	גאנז וואורסט	2 40	סאלאמי II אונגארישע
2 40	פאפירקא שפעק		קראקויער גראב געהאקטע
3 60	צונגען געזעלכט ראה	2 40	שינקען סאלאמי
4	צונגען פערטייגע	2 60	שפעק וואורסט
2	לעכער וואורסט	2 50	ווינענער וועראנעזער
7	רויך וויורסטעל	2 40	פארזיער וועראנעזער
15	ראאכער וויורסטעל	2 20	האוואנע וואורסטע
7	קרענוטל	2 80	צונגען וואורסט
15	פראנקפורטער	2 40	ברוסט ראה געזעלכט
16	סערפילאר	2 80	ברוסט פערטייג
18	דעברעציער		געוויקעלטעס פלייש
9	מארגאפאלער	2 80	(שינקען געפרעסט)

פערפאקונג בייא פאסטענדונגען 12 העללער, בייא כאהנענדונגען 24 העללער. בייא גרעסערען כאהנענדונגען פראנקא באהן עט אויך פראצענטע געוועהרט. **Hirsch Steiner, ul. Jagiellońska 7, Przemyśl.**

עפילעפסי

לחלי-הנפילה ר"ל, לשבץ (קראמפף) ולמחלות עצבים אחרות ידרשו ספר מיוחד לזה ויקבלתו בחנם פראנקא ע"י

Privil. Schwanen-Apotheke Frankfurt a. M.

ערשטע לעמכערונג **זשר דאמפף זעלכווארען פאבריק פאסט עט קאמפ'.** לעמכערונג, גאזאוואגאסטע נומער 10. קארל-לודוויגשטאר. 41 באימוף 18 באושינצא 20

אינציני ראשטעהענדע כשרה זעלכווארען פאבריק, וועלכע אינטער אויסזיכט אונד מיט הכשר מהרב הגאון הגדול רשכבהני מוהרר יצחק שמעלקעס האבילד מקיך לבוב שטערט. ערציניגט דיא שענסטע סאלאמי עט פערטייער דענע זעלכווארען צו ביליגען פרייזען

בעקאנטמאכונג

איהר מאכע היערמיט בעקאנט, דאסס הערר Nathan Wolf in Stryi דער איינציגע פערטערטער מיינער זייט 82 יאהרען שטעהענדע או. בעפארצונטע זעלכווארען-פאבריק איז. איהר האב דעמעלכען דען אללייניגען פערקויף מיינער זעלכווארען אין סמריא איבערגעבען. ווער מיט זיינעס מאגען פארזיכטיג אומגעהט אונד רעפלעק-מירט אויף מיינע ווארע, קאנן דיעזעלבע גור ביי העררן נטע וואלף בעקאממען. ער בעקאממט פון מיר צוויימאל טעגליך פרישע קרענווירשטעל. ביטטע דאהער איהן צאחלרייך צו בעווענען.

Hirsch Gronner's Sohn (B. Gronner) Krakau.

נאר דעם בראנד אין דער שווייץ פערקויפט איך איינע עכטע זילבער-איהר אום 4.50 עבענזא איינע לאנגע זילבער-קעסטע אום 1.25 א פרא נאכנאהמע. זאלאנגע פאר-ראטה רייכט. **Josef Feil, Krakau, Grodgasse 60 Uhrmacher & Juwelier** אויף פערלאנגען זענדע פרייקאראנטע גראטיס 8 פראקא.

יין משמר לפסח יין משמר מנסך

נאראנטירט עכט נאטור-וויינע

CH. W. BITTMANN
Weingrosshandlung
Czernowitz, Rathausstr. Nr. 18.

עמפעהלע טייגען וויינגראסלאנער פון עכט נאטור רומענישע וויינע, וויא אויך אונגארישע מעדיצינאל-וויינע צו זעהר ביליגען פרייז. בעקאממענעסווערט איזט, דאס איך מיינע וויינע פון דען בעסטען טרויכען-סארטען פערזענליך אין דער וויינלעזע פערעססע, איהר קאן דאדורך פיר דיע עכט הייט דערזעלבען גאראנטירען. אום צאהלרייכע אויפטרעגען ביטטע **היים זאכ ביטטמאנן** טשערגאוויץ, ראטההויזשטראסע נומ 18.

מורה עברית יבקש

בתור מורה ומנהל (דירעקטאר) לתלמוד תורה כללי של עדהנו. התעודות הדרושות הנה: א) ידיעה שפת עבר, הנ"ך תלמוד וספרות העברית הישנה והחדשה; ב) כי שמש בתור מורה כבית ספר עברי ויפיק רצון; ג) תעודת יושר. היתרון לאלה אשר קנו להם נסיון בהוראת עברית בעברית. — משכורת המנהל הוא 2000 כתר לשנה. — איש אשר מלאו לו חמשים שנה לא יקובל. — המנהל יוכל להרויח פה מההוראה שעה כסום הגון. — על החפצים כמושרה הזאת עליהם להודיע זאת עד ר"ח ניסן ש"ז לא יאוחר. הכתבת: **Cultusvorstand Rohatyn (Galizien)**

PAPRIKA UNG.

Szegediner I-a Rosenpaprika süsss, garantiert echt, anerkannt vorzügliche Qualität. Eigene Fächsung per Kg. um 5 Kronen. Versand unter Nachnahme von 1 Kg. aufw. franko. Garantie Zurücknahme der Nichtkonvenierenden. Landesproducten Versandt-Geschäft -- **Haupt A. Rudolf. Budapest, VII., Ovodag 22. K.**

Markus Horner
Krakau, Jozefsg. 3.

גראסעהאנדלער פון בוטמער, ברנדוע עט שווייצער שאפקוען

בין דער ערסטע, דער זייט 10 יאהרען היער דאס **קאקוסנסעמט** איינע-פיהרט האבען ביי מיט דיעזעס ארטיקעל קאנקורענצעסעהיג געגען אללע פאבריקען. פערזעהען בהכשר גאוני זמננו גם על הג חססת. פערקויפט פון 5 ק"ג אויפוערט, פראביערט גור איינמאל אונד איבערציניגט אויך פון מיינע רעזעלען געשעפט אונד ווערדעט איהר דאן זיכער גור צו מיר דאס פערטרויען האבען.